

Siggehorva

Särskild arkeologisk utredning etapp 2 2015
Siggehorva, Mönsterås socken, Mönsterås kommun,
Kalmar län, Småland

Arkeologisk rapport 2015:11
Fredrik Gunnarsson, Fredrik Engman och Ådel Franzén

MUSEIARKEOLOGI SYDOST
– en del av Kalmar läns museum

JÖNKÖPINGS LÄNS
MUSEUM

Siggehorva

Särskild arkeologisk utredning etapp 2 2015

Siggehorva, Mönsterås socken, Mönsterås kommun, Kalmar län, Småland

Författare	Fredrik Gunnarsson, Fredrik Engman och Ådel Franzén
Copyright	Kalmar läns museum
Redaktion	Helena Victor, Stefan Siverud
Kartor	Publicerade i enlighet med tillstånd 507-98-2848 från Lantmäteriverket
Förlag	Kalmar läns museum
ISSN	I 400-352X

Abstract

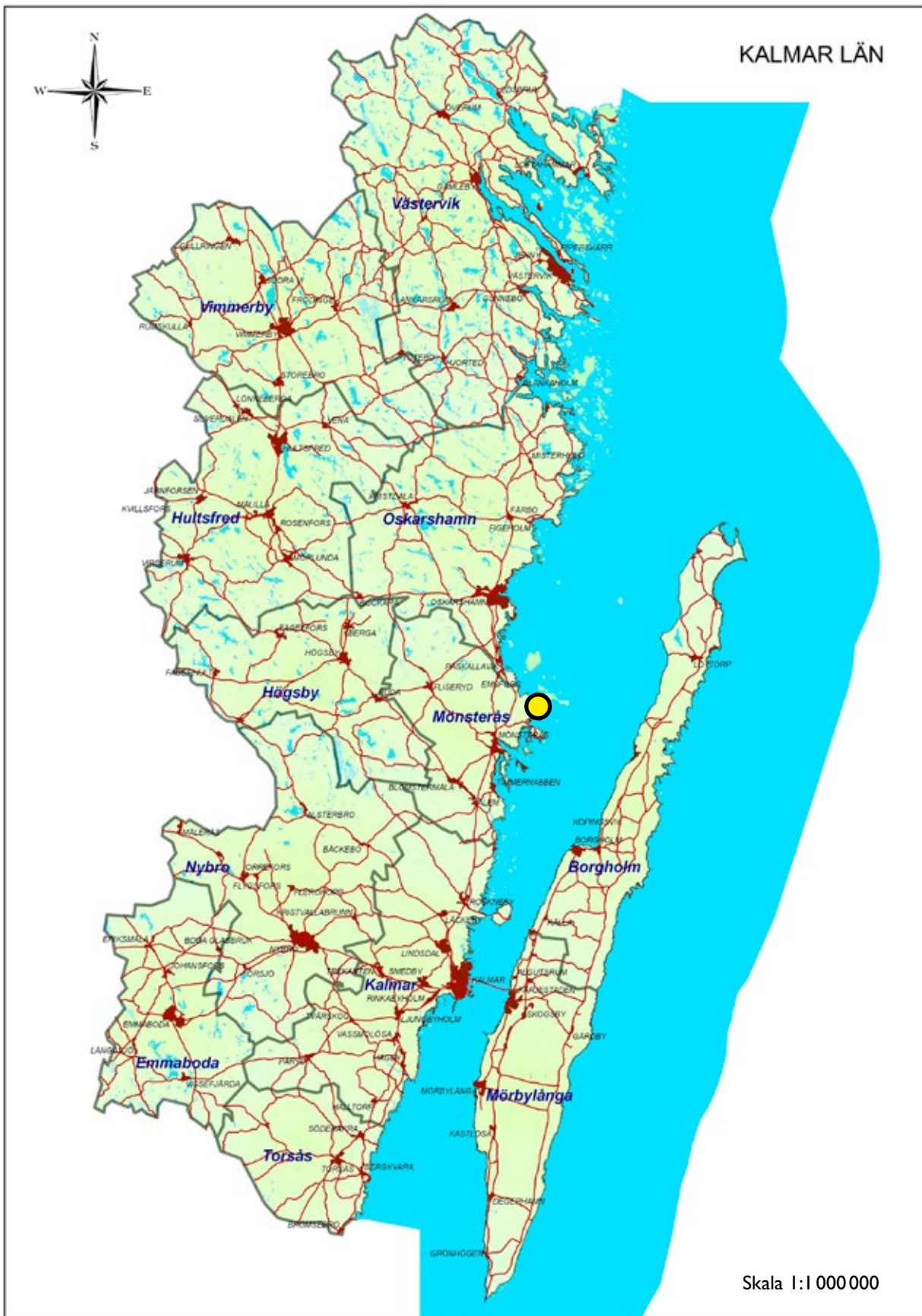
Keywords: fossil agriculture, agrarian landscape, medieval time, clearance cairn, stone string, fossil field

The department of museum archaeology at Kalmar county museum has conducted an investigation in Södra Cell, just south of Mönsterås, due to the future development in the area. Five areas in the landscape of Siggehorva were interpreted as sites with ancient monuments such as remains from fossil agriculture

and three more areas are recommended to be subject to further archaeological investigation. One area could be the location of a medieval farmstead, the second could have been an area for metal work and the third is an area around two standing stones which were discovered during the field work.

Innehåll

Sammanfattning	7
Inledning	8
Syfte och frågeställningar	9
Topografi och fornlämningsmiljö	10
Landskapsanalys.....	14
Inventering och kartering.....	14
Genomförande	14
Sökschaktning & metalldetektering	16
Resultat	17
Landskapsanalys.....	17
Inventering och kartering av fornlämningar	24
Sökschaktning & metalldetektering	32
Fynd	34
Tolkning och åtgärdsförslag	36
Åtgärdsförslag.....	37
Referenser	38
Tekniska och administrativa uppgifter	39
Bilaga 1. Metalldetekteringsrapport	40
Bilaga 2. Lämninglista & figur med ID på samtliga lämningar	41
Bilaga 3. Schaktbeskrivningar	46
Bilaga 4. Konserveringsrapport	47

Södra cells position i Kalmar län strax NO om Mönsterås.

Sammanfattning

Museiarkeologi sydost vid Kalmar läns museum har på uppdrag av länsstyrelsen i Kalmar län utfört en utredning etapp 2 inför exploatering av industritomt intill dagens massabruk i Södra Cell, Mönsterås. Syftet med utredningen var att alla lämningar inom området skulle vara kända och bedömda utifrån fornlämningstatus. Den fossila åkermarkens fornlämningsstatus bedömdes utifrån de rekommendationer som anges i Riksantikvarieämbetets lämningstypista. Utredningen innefattande en landskapsanalys, inventering med kartering samt sökschaktning med metalldetektering. Inom de områden med fossil åkermark som i denna rapport föreslås vara ak-

tuella för en FU, görs tolkningen att de agrara lämningarna härrör från äldre tiders odling och att åkrarna övergått i annan markanvändning, som t.ex. betesmark, samt är varaktigt övergivna år 1850. Vidare tolkas husgrund RAÄ 328:1 vara varaktigt övergiven 1810 och därför en fornlämning. På åsen, centralt i området, tolkas två lämningar som resta stenar. Totalt bedömdes fem områden med fossil åkermark som fornlämning. Ytterligare tre områden har bedömts som intressanta för vidare utredning: ett möjligt läge för den medeltida gårdstomten, området kring husgrund RAÄ 328:1 och området kring två påträffade resta stenar.

Inledning

Museiarkeologi sydost vid Kalmar läns museum fick i juni 2015 i uppdrag att genomföra en särskild utredning etapp 2 i området kring Siggehorva. Fältarbetet genomfördes av i samarbete med Jönköpings läns museum under sju dagar i juni månad 2015.

Södra Cell ämnar exploatera området för utbyggnad av existerande massabruk, 10 km nordost om Mönsterås. Planområdet är på ca 700 000 m² och utredningen etapp 2 har föregåtts av en kulturhistorisk utredning 2014. På uppdrag av Vectura AB dokumenterades då området och de lämningar som påträffades beskrevs. Utredningen bestod i en bebyggelsehistorisk undersökning i form av kart-, litteratur-, och arkivstudier samt en arkeologisk fältinventering innefattande kartstudier och dokumentation i fält (Gunnarsson & Johansson 2014).

Projektledare och rapportansvarig för den genomförda utredningen etapp 2 var Fredrik Gunnarsson (MAS) som också genomförde inventeringen i samband med den kulturhistoriska utredningen 2014 (Gunnarsson & Johansson 2014:26ff).

Vid utredningens etapp 2 ställdes specifika krav från länsstyrelsen att kompetensen hos personalen skulle innefatta arkeologisk fältinventering och kulturgeografi. Med anledning av detta genomfördes arbetet som ett samarbete inom ramen för M-ARK (Museiarkeologiska branchorganisationen), där kompetens hämtades från Jönköpings läns museum i form av Fredrik Engman och Ådel Franzén. Engman har lång erfarenhet av att bedöma status hos agrara lämningar och tolka agrara miljöer. Franzén är fil dr i kulturgeografi och har odlingshistoria och äldre kartor som specialitet.

Metalldetektorundersökningen (se bilaga 1) genomfördes av Jonas Paulsson (Kula HB), med mångårig erfarenhet av att detektera vid arkeologiska utredningar och undersökningar.

Syfte och frågeställningar

Syftet med utredningen var, i enlighet med Länsstyrelsens förfrågningsunderlag (Dnr: 431-823-15), att ge ett beskrivande planerings- och beslutsunderlag till beslutsfattare och ex-

ploatör. Resultaten från utredningen skulle komma att ligga till grund för länsstyrelsens bedömning av kunskapspotentialen och för framtida beslut. Mönsterås kommun var den huvudsakliga målgruppen.

Målet med utredningen var att alla lämningar inom området skulle vara kända och bedömda utifrån fornlämningsstatus. Den fossila åkermarkens fornlämningsstatus bedömdes utifrån de rekommendationer som anges i Riksantikvarieämbetets lämningstyplista. Här klargörs att *”För en fossil åker gäller inte generellt att den ska bedömas som fornlämning enbart för att ett antagande gjorts om att lämningen tillkommit före 1850.”*, vidare menas det att *”För att rekvisitet varaktigt övergiven ska anses vara uppfyllt måste åkern ha övergått i annan markanvändning.”* Med detta kan t.ex. menas att en åker upphört och blivit betesmark. Röjningsrösen och röjningsvallar ska också i huvudsak kopplas till bedömningen av status hos den fossila åkermarken.

Utifrån syftesformuleringen uttrycktes frågeställningarna som följer:

- Vilken typ av odlingslandskap kan spåras inom planområdet i Siggehorva? Är det fråga om utmarksodling eller inägomarksodling?
- Vad kan en landskapsanalys med arkivstudier och en GIS-genererad höjdm modell erbjuda för ny fördjupad information om de agrara miljöernas tillblivelse och brukning?
- Vad kan en grundlig fältinventering och kartering av området generera för ytterligare information gällande antalet fornlämningar och fornlämningsmiljöer?
- Vad kan en okulär besiktning av den fossila åkermarken ge för svar gällande lämnin-garnas ålder och kontinuitet?
- Finns det lämningar efter den medeltida bytomten inom planområdet? Sedan tidigare finns en registrerad husgrund från förmodad historisk tid (RAÄ 328:1), hur kan denna sättas in i sammanhanget?

Ambitionsnivån var efter länsstyrelsens förfrågningsunderlag (Dnr: 431-823-15) satt till *”tillräckligt hög för att klara utredningens syfte”*.

Topografi och fornlämningsmiljö

Området kring Siggehorva är till största delen flackt, befinner sig på ca 5 m över havet och har utgjorts av fuktig mark långt fram under historisk tid, vilket också är situationen idag. Utdikning av området inför odling har därför skett i relativt stor omfattning. Det finns höjdlägen inom området där höjden över havet som mest uppgår till 10 m. Dessa är belägna framförallt i och omkring åkermarken. Ytan är idag till stor del uppodlad och flera äldre odlingsmiljöer som går att spåra i det historiska kartmaterialet är idag borta.

Siggehorva är idag kustnära och har varit så i ännu högre utsträckning längre tillbaks i tiden. I den direkta närheten av Siggehorva finns många liknande områden med registrerade husgrunder, fossila åkermarker och milstenar. I RAÄ:s fornlämningsregister (FMIS) finns över 40-talet lämningar registrerade som fossil åkermark i Mönsterås socken (fig.1). Dessa är till största delen små områden med röjningsrösen som i regel är belägna i övergången mellan dagens odlingsmark och skogsmark. Enbart ett av områdena med fossil åkermark (RAÄ 20), är klassad som fornlämning (Åstrand 2007). Trakten kring Mönsterås är i övrigt känd för att vara en bronsåldersbygd bl.a. med en omfattande förekomst av gravrösen. Ett samband mellan gravrösen och stenröjning för odling har kunnat ses i t.ex. Varend

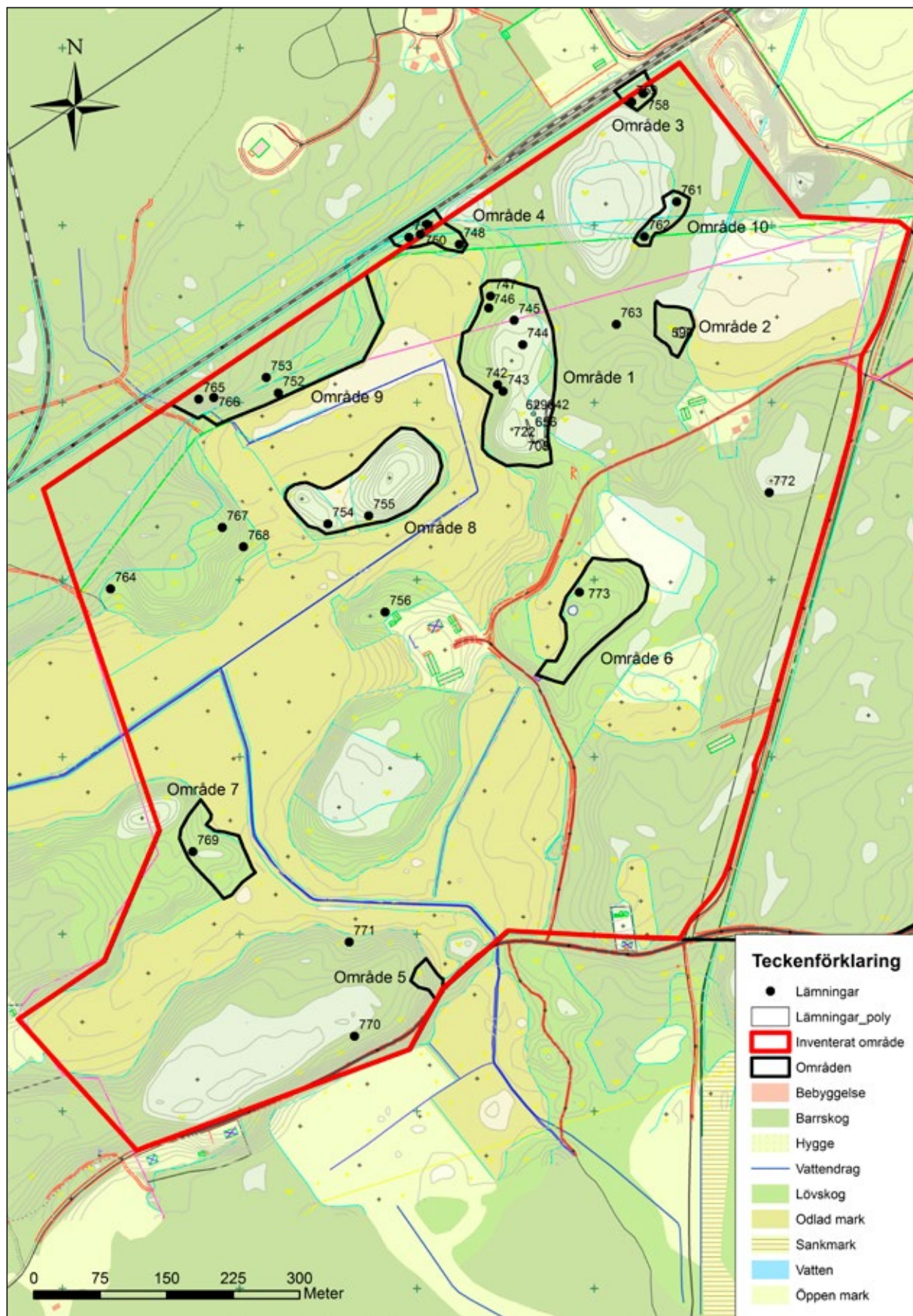
(Skoglund 2005:102f). Det är inte otänkbart att större odlingsrösen från historisk tid kan dölja äldre stensättningar och gravar, vilket visade sig vara fallet i Skyttlahagen vid undersökningarna inför utbyggnation av E22 vid Rinkabyholm 2014 (Papmehl-Dufay mfl 2015 manus).

Bygden i området har sina rötter i medeltid och Siggehorva gård bör uppfattas utifrån perspektivet att den varit en del av ägorerna i Ham-marglo (fig. 1). Trakten var betydande och ett riksintresse under medeltid med jordbruket och den kustnära näringen i fokus. Gustav Vasa ägde t.ex. flera gårdar här på mitten av 1500-talet (Kyhlberg 2012, 2015:14ff). Siggehorva omnämns första gången vid namn 1351 i de skriftliga källorna som en del av Ham-marglo (Brunius & Ferm 1990).

Under inventeringen av fornlämningar 2014 (Gunnarsson & Johansson 2014:26ff) framkom ny kunskap kring fornlämningsmiljön, då det sedan tidigare endast fanns en kulturhistorisk lämning registrerad inom planområdet. Lämningen består av en husgrund från historisk tid (RAÄ 328:1). Inga lämningar som säkert går att datera till förhistorisk tid är ännu påträffade men det kan inte uteslutas att sådana kan komma att påträffas vid framtida schaktning vid en eventuell förundersökning. Att större ytor inom området är belägna

Figur 1. Landskapet kring Siggehorva och registrerade fornlämningar i FMIS före kulturhistorisk utredning 2014.

Figur 2. De 10 områden och ensamliggande lämningar som rapporterades efter genomförd kulturhistorisk utredning 2014 (Gunnarsson & Johansson 2014:27).

mellan 5-10 m över havet öppnar för denna möjlighet då dagens höjder har utgjort öar i en förhistorisk landskapsbild, åtminstone under järnålder.

Vid fältinventeringen av planområdet påträffades 10 miljöer vilka tolkades som fornlämningar (fig. 2). Fornlämningarnas miljöerna karakteriseras av agrara lämningar från tiden före år 1850 och består av röjningsrösen, stensträngar och fossil åkermark. I revideringen av kulturmiljölagen från 2104 (1988:950) klargörs tydligt att lämningar efter äldre tiders bruk ska vara varaktigt övergivna och ha tillkommit före 1850 för att betraktas som fornlämning. Röjningen av sten har skett i omgångar och över en lång tidsperiod, vilket gör det problematiskt att datera lämningarna. Tidsbestämningen av vissa lämningar kunde dock fastställas genom studier av kartor upprättade vid storskiftet år 1810 och 1812. Även kartmaterial från laga skifte år 1842 och den ekonomiska kartan från 1941 användes för att underbygga argumentationen (Gunnarsson & Johansson 2014:26ff).

I Småland är fossil åkermark en av de mest frekvent förekommande fornlämningskategorierna. Dagens skogslandskap innehåller stora områden med röjningsrösen och fossil åkermark (Åstrand 2007).

Det är inte ovanligt att områden med fossil åkermark i Småland brukats under medeltid med en kontinuitet från järnålder. I flera fall kan även kontinuitet från bronsåldern påvisas (Granath 2004; Skoglund 2005:70ff; Häggström 2006:67; Engman & Nordström 2012). Daterade rösen från undersökningarna i Köl-

bygärde, strax utanför Kalmar, visar att platsen till viss del anlagts under järnålder (Ring m fl 2001). I Värends röjningsröseområden förekommer medeltida dateringar vid sidan av de förhistoriska och representerar sannolikt en extensiv utmarksodling (Lagerås 2002). Från medeltid finns även fossil åkermark med bandparcellindelning som främst bör höra samman med inägobruk och övergivna gårdar. Dateringar från fossil åkermark i Mönsterås stämmer väl överens med andra områden i Sydsverige när det gäller användandet av åkermarken från bronsålder och fram till medeltid. Den kustnära fossila åkermarken brukar ge ett sentida intryck då områdena är små och ligger nära senare tiders odlingsmark. Trots det kan de alltså ha lång kontinuitet. Få undersökningar har dock gjorts av denna typ av lämningar i länet och kunskapen om när de tillkommit är begränsad. Under tidig medeltid ser man en kraftig expansion där anläggande av gårdar och brukning av utmarksjordar kan spåras. Expansionens kulmen nås under 1200-talet (Åstrand 2007).

Siggehorva nämns i Israel Birgersons jordebok 1351 och kan alltså antas vara en etablerad gård redan då (Brunius & Ferm 1990). Gården ingår under medeltid som en del av rättardömet Hammarglo och med tanke på det kustnära läget kan gårdarna, så som Siggehorva, antas haft fokus på kustnäring och kvarndrift (Kyhlberg 2012:226ff). Under medeltid är Hammarglo en centralbygd och av betydelse för hela riket där näringen säkerligen haft en central roll (Kyhlberg 2015).

Genomförande

Den föreliggande utredningen genomfördes i tre omgångar under juni månad år 2015. Arbetet pågick under totalt 12 mandagar för två arkeologer och bestod av landskapsanalys, inventering, kartering i fält, sökschaktning och metalldetektering.

De områden som berördes av utredning etapp 2 var 1, 2, 3, 4, 6, 8 och 9 (fig. 3). Områden runt ensamliggande anläggningar som också värderades avseende fornlämningsstatus är 756, 763 och 768 (Gunnarsson & Johansson 2014:27). Lämningarna bedömdes utifrån sitt sammanhang i det aktuella agrara landskapet enligt de anvisningar som givits av Länsstyrelsen (se s. 3).

Flera områden beskrivna i den kulturhistoriska utredningen var inte aktuella (fig. 2) eftersom de i förslaget till detaljplan ska ligga inom område för naturmark (omr. 5 och 7). Ett område avskrevs också helt av länsstyrelsen som fornlämning (omr. 10).

Landskapsanalys

Landskapsanalysen föregick delvis fältarbetet och bestod av en kart- och arkivstudie samt genererandet av en höjdmodell i ArcGIS i syfte att inte missa några fornlämningar.

För att uppnå syftesformuleringen att alla fornlämningar ska vara kända och bedömda utifrån fornlämningsstatus, skapades med GIS-mjukvara en höjdmodell som ett komplement till utredningen i fält. Höjdmodeller ska-

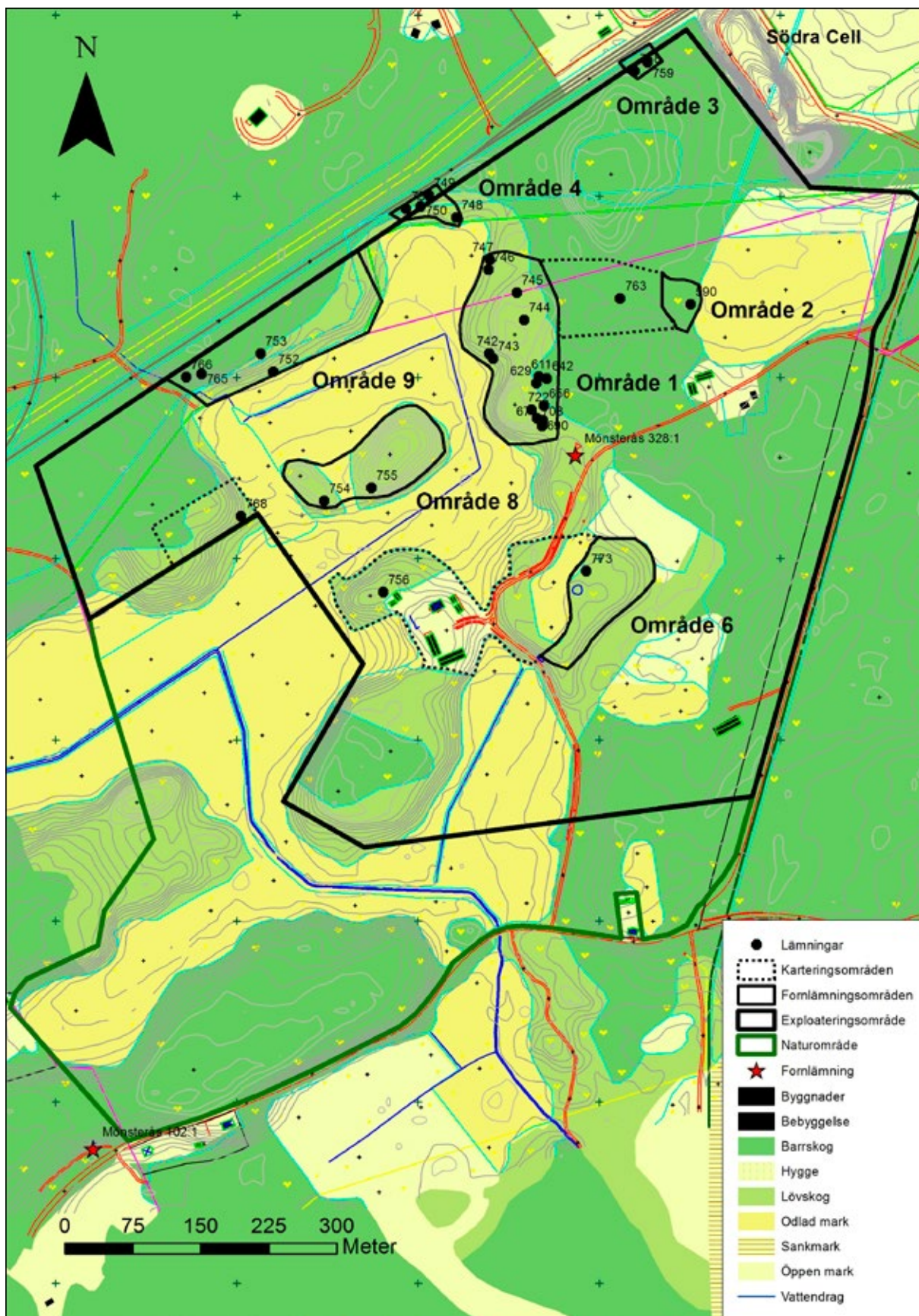
pades, genererade med hjälp av höjddata med hög precision, så kallad lidardata. En höjdmodell kan ge en detaljerad bild av landskapets topografi och strukturer som t.ex. rösen, kan urskiljas samt öka förståelsen gällande nyttjandet av landskapet. Höjdmodellen kombinerades också med mer ingående kartstudier där Siggehorva även genom skriftliga källor kunde sättas in i ett större sammanhang.

Metoden är mycket effektiv i svåråtkomliga områden och kan användas som ett effektivt verktyg vid t ex prospektering av mark i syfte att hitta fornlämningar och fördelaktiga lägen för dessa.

Inventering och kartering

Landskapsanalysen följdes av en kartering och bedömning av lämningarna i fält. Arbetet bestod i att bedöma miljöernas fornlämningsstatus utifrån den fossila åkermarkens utformning. Då de ensamliggande lämningarna, i likhet med de utpekade områdena, också skulle bedömas utifrån sin omgivande agrara miljö avgränsades ytterligare ytor runt dessa i karteringsyfte (fig. 3). Samtliga lämningar inom planområdet skulle vid utredningens slut vara kända, varför en mer ingående inventering och kartering genomfördes.

Karteringen utfördes med hjälp av en handdator med inbyggd GPS. Röjningsrösen markerades med punkt och beskrevs utifrån storlek, höjd och stenmaterial. Vid efterbear-

Figur 3. Planområdet och de områden aktuella för utredning etapp 2.

betning gjordes röjningsrösen om till cirklar i dess uppskattade storlek. Inom flera av områdena påträffades strängar med sten. Dessa är inte stensträngar enligt den traditionella karaktäriseringen utan utgörs i princip av långsträckta röjningsrösen utefter åkerkanterna. Vi har valt att använda beteckningen röstensvall på dessa.

Sökschaktning & metalldetektering

Resultaten från landskapsanalysen samt karteringen låg till grund för besluten kring var sökschakt med maskin skulle placeras i sökandet efter lämningarna från den medeltida bytomten. Detta arbete genomfördes således efter utförd landskapsanalys och kartering då resultaten hunnit utvärderats.

Siggehorva kan beläggas som en bytomt med kontinuitet från medeltiden (Brunius & Ferm 1990; Gunnarsson & Johansson 2014:46). Utredningen syftade därför till att utreda om det

också gick att se några fysiska spår av den medeltida bytomten i dagens landskap genom att lägga sökschakt med maskin för att identifiera bytomtens karaktär och utbredning i området, enligt länsstyrelsens förfrågningsunderlag. Sökschaktningen fortlöpte efter bedömningar i fält om vilka lägen som var lämpliga efter resultaten från metalldetektorundersökningen och landskapsanalysen. 25 mindre schakt öppnades med maskin om totalt ca 160 m².

Metalldetektorutslagen av intresse mättes in och endast de som låg ytligt togs upp och identifierades (bilaga 1).

Registrering av lämningarna vid sökschaktning gjordes digitalt med Museiarkeologi sydosts digitala koncept IDA (Instant field Documentation system and Availability). I fält registrerades observationerna med hjälp av surfplattor direkt i databasen via ett virtuellt moln. Arbete innebar att pappersblanketter inte behövde digitaliseras senare och tid spardes.

Resultat

Resultaten av utredningen redovisas nedan efter de olika arbetsmoment som den var uppdelad i. Totalt bedömdes fem områden med fossil åkermark som fornlämning. Ytterligare tre områden har också bedömts som intressanta för att utredas ytterligare gällande fornlämningsstatus.

Landskapsanalys

Landskapsanalysen innehöll två delar: en kulturgeografisk arkiv- och kartstudie samt en analys av en GIS-genererad höjdmödel. Nedan följer en redovisning av dessa resultat.

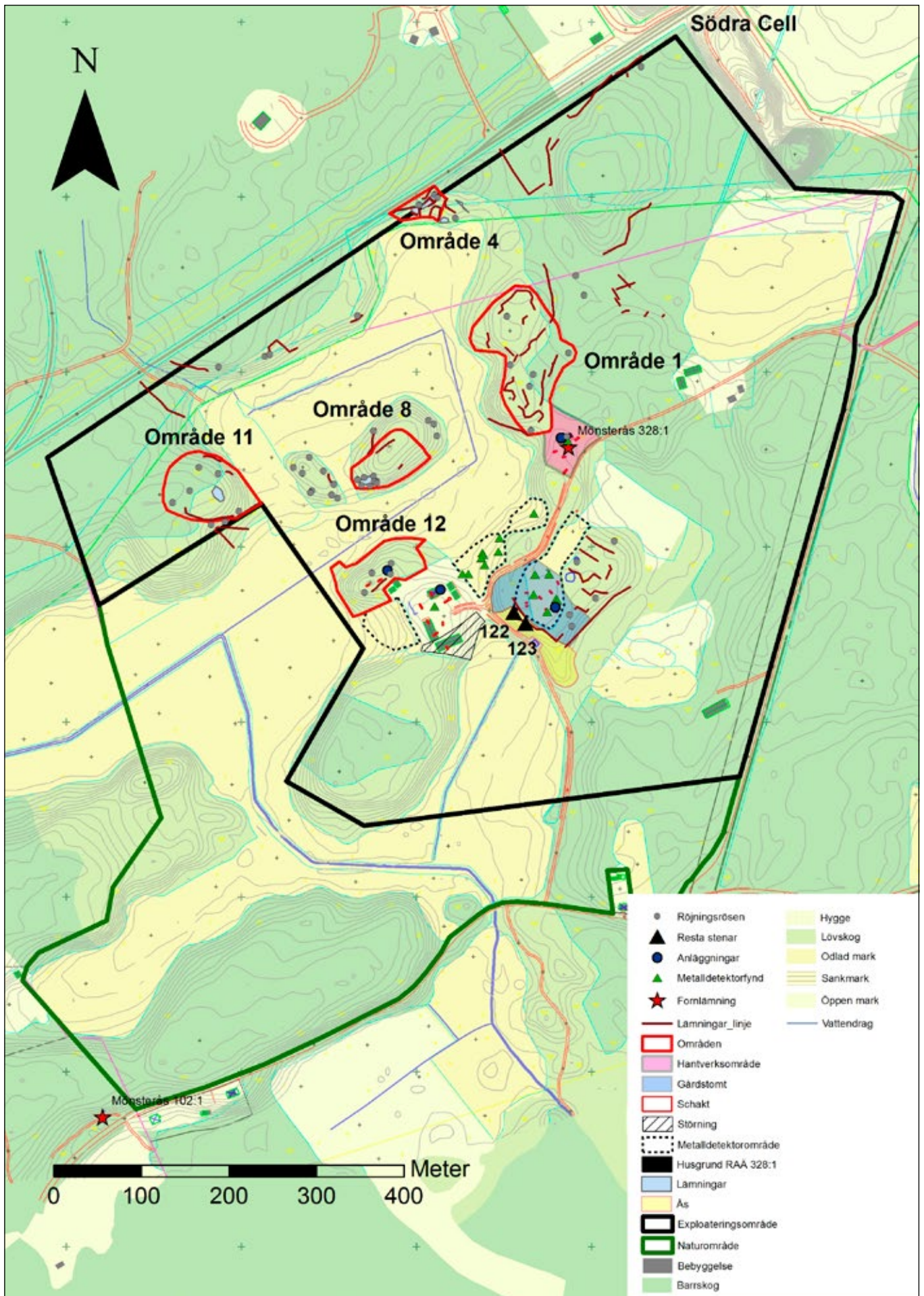
Arkiv- och kartstudie

Siggehorva by är belägen i ett område norr om Mönsterås sockencentrum där kluster av öppen jordbruksbygd antyder centralitet via Hammarglo med Nygård och omkringliggande byar till Siggehorva belägen längst ut mot kusten. Omnämmanden från mitten av 1300-talet, men avsaknaden av förhistoriska fornlämningar kan möjligen ge en fingervisning om Siggehorvas etableringstid, vid övergången mellan förhistorisk och historisk tid.

Det är intressant att studera Siggehorvas åkermark som den framstår på storskifteskartan från 1810 (fig. 5). Både inom central åker och åkermark som ligger mer perifert förekommer efterleder på *-sidden*, *-kärret* eller *-må-*

sen. De många diken efter dränering som finns i åkermarken avslöjar omfattande utdikningsföretag. Att namnändelser som syftar till sank och vattensjuk mark fortfarande används vid tiden för storskiftet kan indikera att delar av åkermarken vid denna tid var tämligen nyupptagen och under dränering.

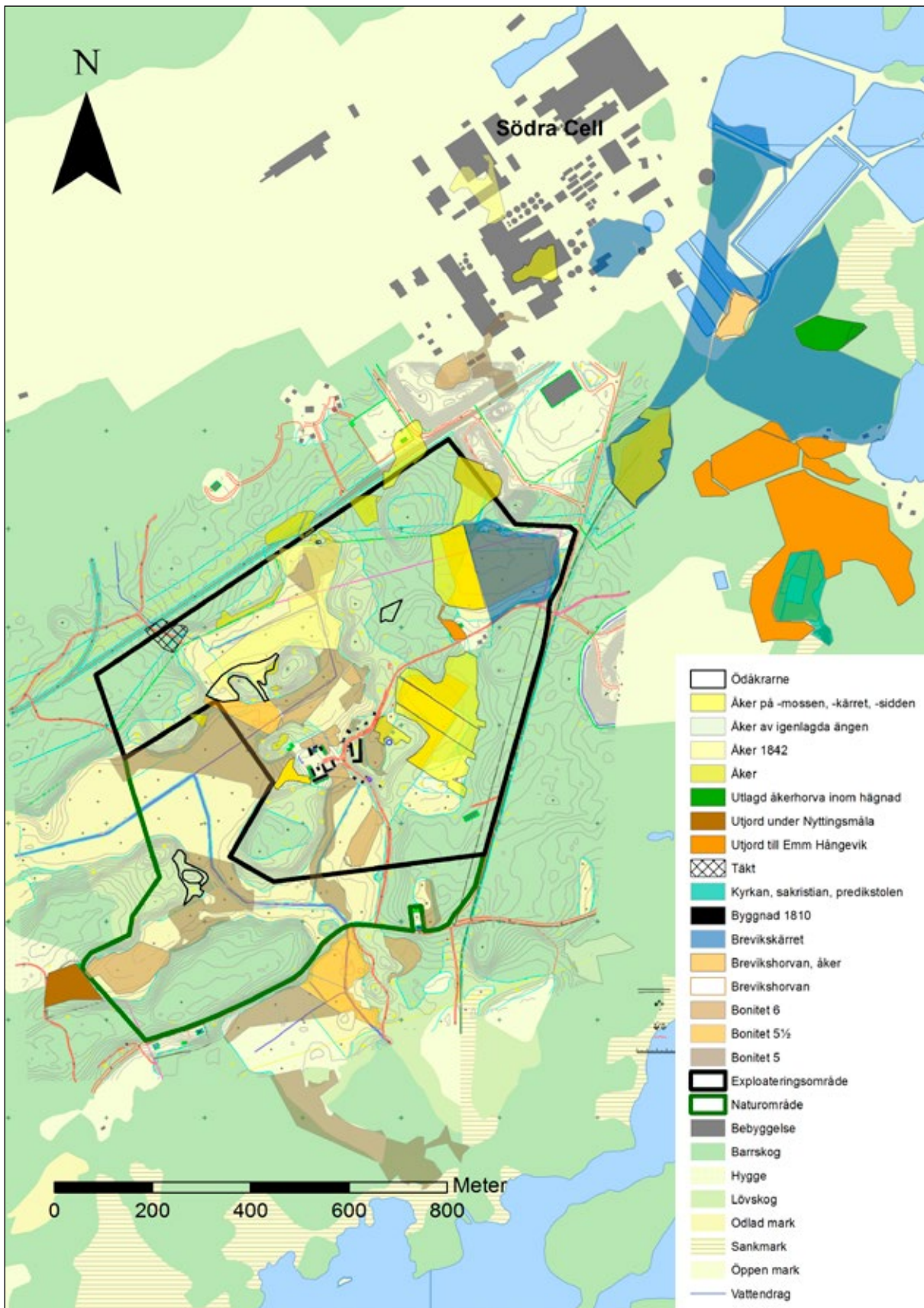
För att få en uppfattning om åkermarkens relativa ålder gjordes en genomgång av bonitetsvärderingen vid storskiftet. Boniteten anger markens bördighet och uttrycks i kubikmeter och hektar/år. Polygoner gjordes för bonitet 6, 5½ och 5 av samtliga markslag, inte enbart åker (fig. 6). Det visar sig då att åker med efterled som indikerar sankmark sammanfaller med höga bonitetstal norr om bytomten, medan åkrar med sankmarksnamn helt saknas inom den södra delen av området. Det stora åkergärde som ligger strax VNV om bytomten består till stor del av åker med sanknamns-efterled. Denna åker som hör till de centrala åkerytorna bör ha gynnats av intensiv gödsling och kontinuerlig bearbetning, vilket har fått upp boniteten. Åkermark med bonitet 6 ligger dels i och kring bytomten men också perifert, t.ex. inom byns södra och sydöstra del. En utjord till grannbyn Em vid namn Hångevik har kunnat identifieras genom kartanalysen. I och omkring utjordens bytomt, med husgrundsindikerande namn som Kyrkan, Predikstolen och Sakristian, är boniteten 5½. En möjlig utjord, eller

Figur 4. Resultat från särskild utredning etapp 2 2015. Områden som ringas in i rött är de nya områden som betraktas som fornlämningsområden. De områden som är färglagda är rekommendationer till länsstyrelsen kring ytterligare områden som bör undersökas vid en eventuell förundersökning.

Figur 5. Området kring Siggehorva på storskifteskartan från 1810.

Figur 6. Resultat från arkiv- och kartstudien.

på annat sätt försvunnen bebyggelseenheter vid namn Brevik är belägen ca 500 meter norr om Hångevik (fig. 6).

Efterledet *-horva* i Siggehorva och de övriga gårdarna i området med samma slutled bör gå tillbaka på inhägnad åkermark som tagits upp genom svedjeverksamhet. Eller snarare, röjning genom eld i samband med upptagandet av gården. Ett regelrätt svedjebruk förekom knappast i Småland före senmedeltid. Inom byterritoriet finns trots detta flera ägor med efterled på *-horv* eller *-horva*. Genom storskifteskartans hävdeförteckning står det klart att omfattande svedjeverksamhet pågick kring sekelskifte 1800. Flera fällor omtalas, ett exempel är 281: ”Norra fällorna, afbrukad horfvesmark”. Svedjemarken är här avbrukad och utlagd till skogsmark, eller horvesmark som då följaktligen betecknar en utlagd fälla.

Upp till ett 15-tal åkrar i byn omnämns med efterled på *-horv*. Här är det rimligt att anta att åkrarna tagits upp genom svedje, men att de har permanentats. Att markslagen inte ligger still kan utläsas av ”Åker av igenlagda ängen” eller ”Utlagd åkerhorva inom hägnad”. Till detta kommer ett antal ödeåkrar, belägna *tämligen* centralt inom inägorna. Överhuvudtaget är bilden av markslagen inom Siggehorva by långt ifrån stabil.

Slutsats

Det bör anses som säkert att ytterligare en bebyggelseenhet, Hångevik (namnet hänger med i yngre kartor och fastighetskartan) funnits ca 2 km VNV om Siggehorva bytomt. Ett Brevik ca 500 meter norr därom är möjligt men inte säkerställt. Åkermark med hög bonitet (6, 5½ och 5) finns spridda inom byterritoriets södra del där även en del ödeåkrar finns. Även delar av ängsmarken har bonitet upp till 5½ och 5. Permanent åker och tillfälliga odlingar har successivt tillkommit dels genom svedje, dels genom utdikning av sankmark. Det är vidare klart att ängar konverterats till åker och att åker inom hägnad lagts ut till betesmark. Det förefaller som om markslagen inom Siggehorvas centrala

del med jämna mellanrum bytt plats med varandra. Byns åkermark finns fördelad inom sex större hägnade block och troligtvis har ingen regelbundet trädssystem använts. Närmast all åkerjord är dikad, vilket antyder att väta har varit ett stort problem i området, något som också avspeglas i åkernamnen.

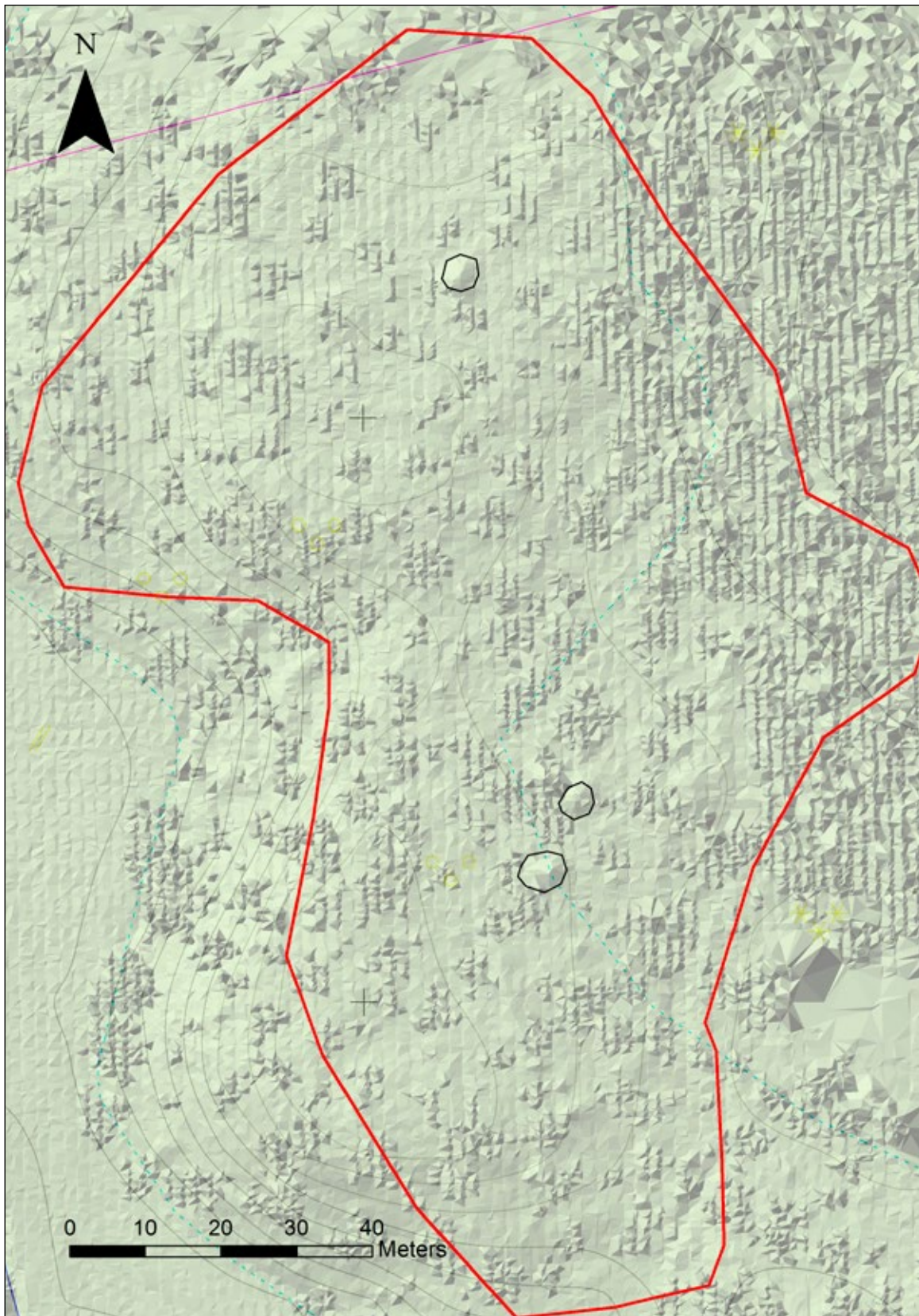
1842 karterades Siggehorva för laga skiftet. Den största förändringen mellan 1810 och 1842 är att ett stort åkergräde har tagits upp väster om bytomten. En del av det nya åkergrädet var ödeåker 1810 och har således varit åker innan det lades ut till äng någon gång före 1810 och har åter konverterats till åker 1842.

Analys av höjddata

För att uppfylla syftesformuleringen som avser att alla fornlämningar inom området ska vara kända vid utredningens slutförande, genererades en höjddata i ArcGIS som komplement till resultaten från fältarbetet. Syftet med modellen var att upptäcka lämningar visuellt genom att se skillnader i topografien. Redan innan fältinventeringen kunde lämningar anas i form av runda eller avlånga förhöjningar i landskapsbilden (fig. 7), även om de inte kunde värderas närmare gällande fornlämningsstatus.

För att se ett röjningsröse, ofta av mindre karaktär, krävs en höjddata med hög noggrannhet. Kalmar läns museum har tillgång till höjddata inhämtat genom flygningar med mindre flygplan, så kallad LAS-data. De allra flesta lämningarna går att urskilja i höjddata, de som är för flacka eller har en i sammanhanget blyg diameter syns dock inte och den mänskliga närvaron i en inventering går inte att ersätta. Efter utförd inventering kan dock med säkerhet sägas att ingen lämning av någorlunda tydlig karaktär har missats.

Även online, i Riksantikvarieämbetets fornsök FMIS, kan ett lager som visar höjddata tillfogas kartbilden och bildar ett effektivt verktyg inför och efter t ex inventeringar. I denna nationella höjddata är dock noggrannheten i data mindre precis.

Figur 7. Exempel på hur lämningar i form av röjningsrösen framträder på höjdmodellen från område I.

Figur 8. Exempel på röjningsrösen inom område I. Foto från sydväst: Fredrik Gunnarsson 2014 (Du237_007).

Inventering och kartering av fornlämningar

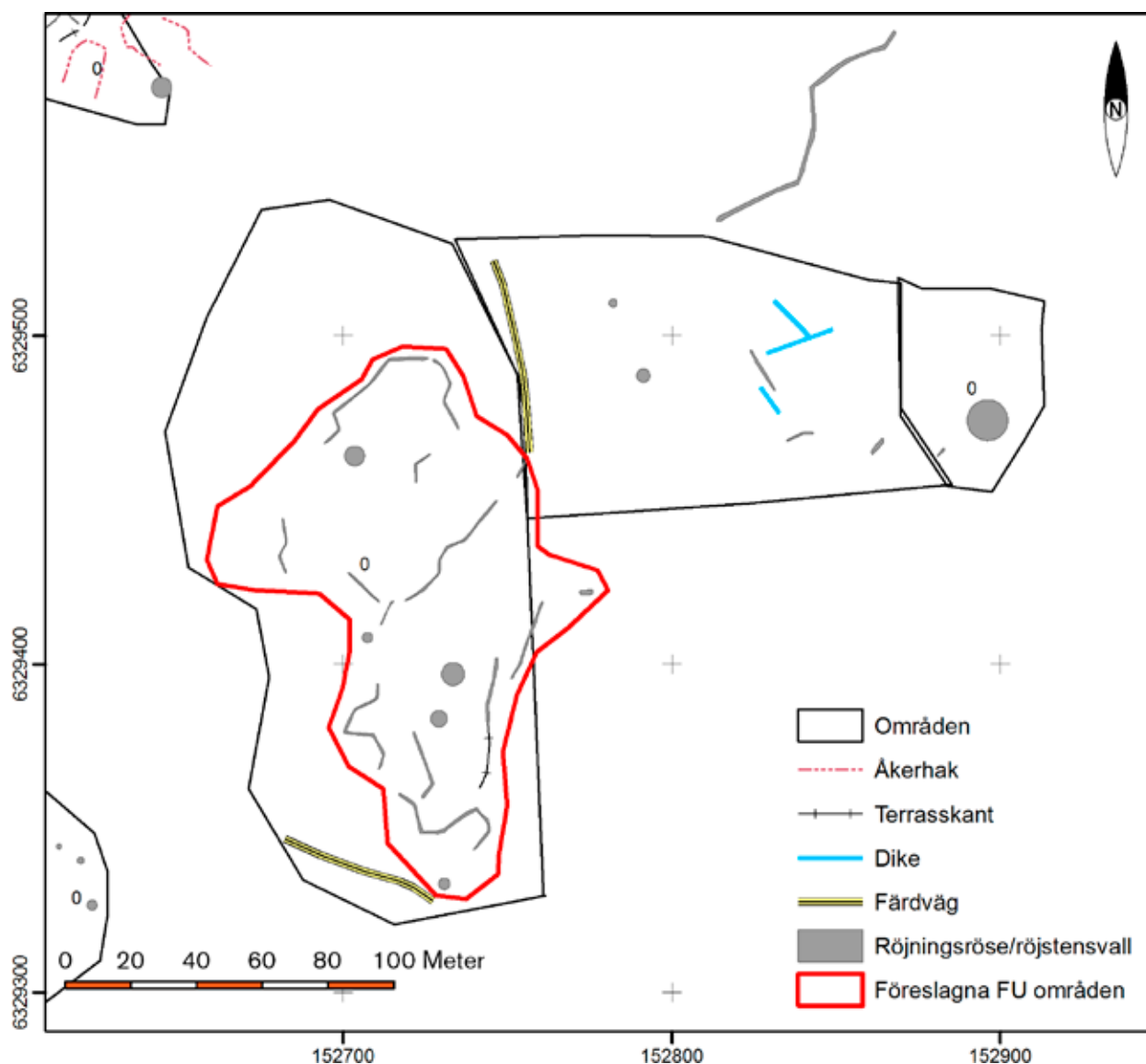
Nedan redovisas resultaten från den inventering och kartering som genomfördes i fält. Dessa är bedömningar av de områden som observerades under utredningen 2014 och som redovisades i den rapporten (Gunnarsson & Johansson 2014:26ff). Lämningarna har, utifrån länsstyrelsens riktlinjer, bedömts utifrån fornlämningsstatus enligt Riksantikvarieämbetets rekommendationer i lämningstyplistan (se Syfte & Frågeställningar).

Område I

I områdets södra del finns en färdväg ca 50 meter lång, vilken är 2-2,5 meter bred. Vägen är ingrävd i en slänt på den nordöstra sidan och uppbyggd och stensatt på den sydvästra sidan ca 0,2-0,3 m h. Vägen finns inte med på några

kartor men kan tolkas som en brukningsväg som upptagits för att komma till åkern i väster, vilken odlas upp någon gång mellan tiden för storskifte 1810 (fig. 10) och laga skifte 1842 (06-möj-166). Även i östra delen finns en färdväg som kan följas åtminstone 65 m i längdriktningen. Vägen är 2-3,5 meter bred och kantas i söder av långsträckta röjningsrösen/röjstensvallar. I norr består vägen av en uppbyggd vägbank ca 0,1-0,3 meter hög. Vägen finns medtagen i ungefär samma sträckning på storskifteskartan och på lagaskifteskartan.

På höjden finns fossil åkermark (fig. 9) ca 165×30-95 meter (N-S) bestående av minst två fossila åkrar, sex röjningsrösen (fig. 8) och 12 stensträngar/röjstensvallar. De två fossila åkerytorna är 45×20 respektive 85×30 meter

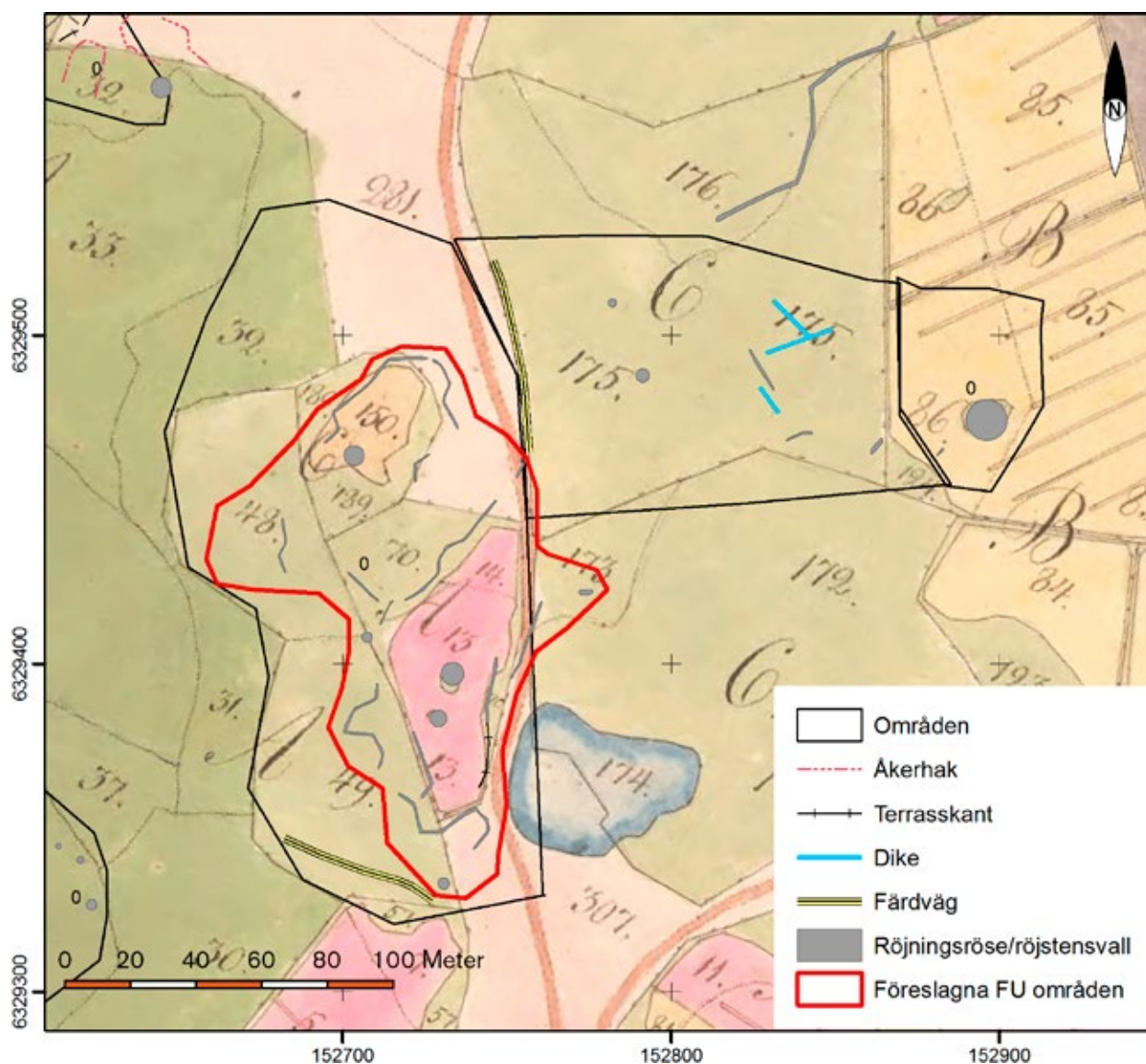
Figur 9. Resultat från kartering inom område 1 och 2 samt mellanliggande yta.

stora. Dessa åkrar finns medtagna på både storskifteskartan som laga skifteskartan. Den större åkerytan i söder avgränsas i sydväst av en terrasskant, 0,2-0,4 meter hög som övergår i en stensträng/röjstensvall åt norr. Utanför de markerade åkerytorna finns ytterligare röjstensvallar och röjningsrösen. Dessa indikerar att åkermarken varit större vid något tillfälle antingen före storskifte eller efter laga skifte 1842. Troligen har åkermarken varit större innan skiftena och den minst stenbundna marken är den som fortsatt att brukas därefter. Vid tiden för laga skifte väljer man att odla upp

ängsmarken vilket syns inom det stora åkergräddet väster om område 1. När man har börjat att odla inom området är dock svårt att uppskatta utan vidare undersökningar.

Område 2 samt mellanliggande yta

Området (fig 9 & 10) utgörs av flack åkermark. Inom område 2 finns fossil åkermark och ett större röjningsröse noterades redan vid utredningen 2014. Hela denna del var åkermark vid upprättandet av storskifteskartan och lagaskifteskartan och området har troligen brukats in i senare tid, bedömningen görs att marken inte

Figur 10. Område 1 och 2 med resultaten i förhållande till storskifteskartan.

brukats enligt forna tiders bruk. Området kan därför inte bedömas som fornlämning. Denna åker har sträckt sig ca 65 m längre norrut från område 2. Gränsen åt norr för åkern är markerad med en röjstensvall i åkerkanten. Denna del är inte medtagen på skifteskartorna (1810, 1842) varför den kan antas vara yngre än så.

Mellan område 1 och 2 är marken flack och har varit sank vilket framgår av att diken grävts. Ett modernare skogsdike skär rakt genom området i nord-sydlig riktning. Detta har inte karterats. Inom området finns även äldre grundare diken som avgränsat åkrar. Exakta

utbredningen av dessa åkrar har inte kunnat fastställas. Väster om dikena finns två ensamliggande röjningsrösen. Marken inom detta område verkar vara stenröjd men några tydliga åkerformer har inte kunnat ses.

Område 3

Område 3 utgörs av flack skogsterräng invid järnvägen till Södra Cell. Inom området hade röjningsrösen noterats 2014 och vid inventeringen kunde det konstateras att dessa kan kopplas till den åker som funnits inom området vid tiden för skiftena. Åkern är avgränsad med

Figur 11. Del av område 4 vintern 2014. Foto från nordost: Fredrik Gunnarsson (Du237_059).

ett dike som sträcker sig utanför område 3 åt sydväst. Väster om åkern gick en färdväg enligt skifteskartorna och denna kunde även följas inom område 1. Några spår efter vägen kunde inte ses då ett större skogsdike grävts i vägens sträckning. Vid inventeringen påträffades ytterligare en åker, markerad med grunda diken, väster om åkern på skifteskartorna. Denna är troligen yngre än skifteskartorna.

Område 4

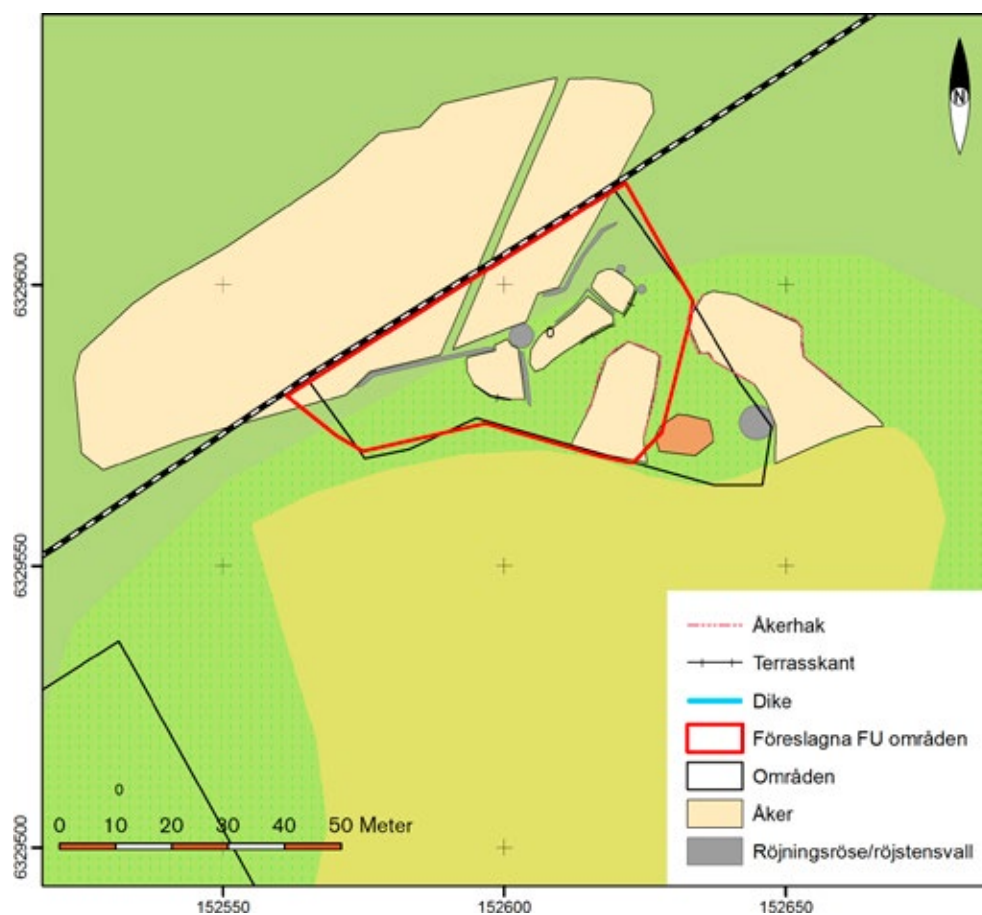
Område 4 utgörs av en svag sydsluttning och inom området finns fossila åkrar från flera tider (fig. 11 & 12). Centralt i området finns tre små åkrar 8×8, 16×6 respektive 7×5 m stora. Dessa avgränsas av röjstensvallar, röjningsrösen, terrasskanter och svagt markerade åkerhak. Norr om dessa finns två större åkerytor som skärs av järnvägen. Dessa åkerytor brukades vid tiden för skiftena. I områdets södra

och östra del finns även åkerytor som ansluter till dagens åker. Dessa utgörs av åkergipar som brukats in i modern tid. Mellan dessa finns ett större röjningsröse och en sandtäkt.

Område 6

Område 6 (fig. 13) utgörs av en blockrik plåtå i en sluttning öster om dagens åkermark. Inom områdets nordvästra del finns fossila åkrar brukade in i skiftenas tid och troligen även senare. Inom området finns även enstaka röjningsrösen och röjstensvallar som inte direkt går att koppla till någon åkeryta. Då området är delvis blockigt har det tolkats som att röjningsstenen har körts ut från dagens åkermark. Centralt i området finns ett mindre röjningsröse och runt detta finns mark som förefaller vara röjd. Detta röjningsröse är troligen en äldsta rest av odlingen inom detta område. Öster om området är övergivna åkrar som brukats långt fram i tiden och dessa finns medtagna på skifteskartorna.

Figur 12. Inventeringsresultat i område 4.

Figur 13. Område 6 och del av bytomten med storskifteskartan i botten. I områdets nordvästra del fanns en åker vid storskiftet, littera 135. Denna kom sedan att utvidgas åt norr. Centralt inom littera 184 ligger det mindre röjningsröset.

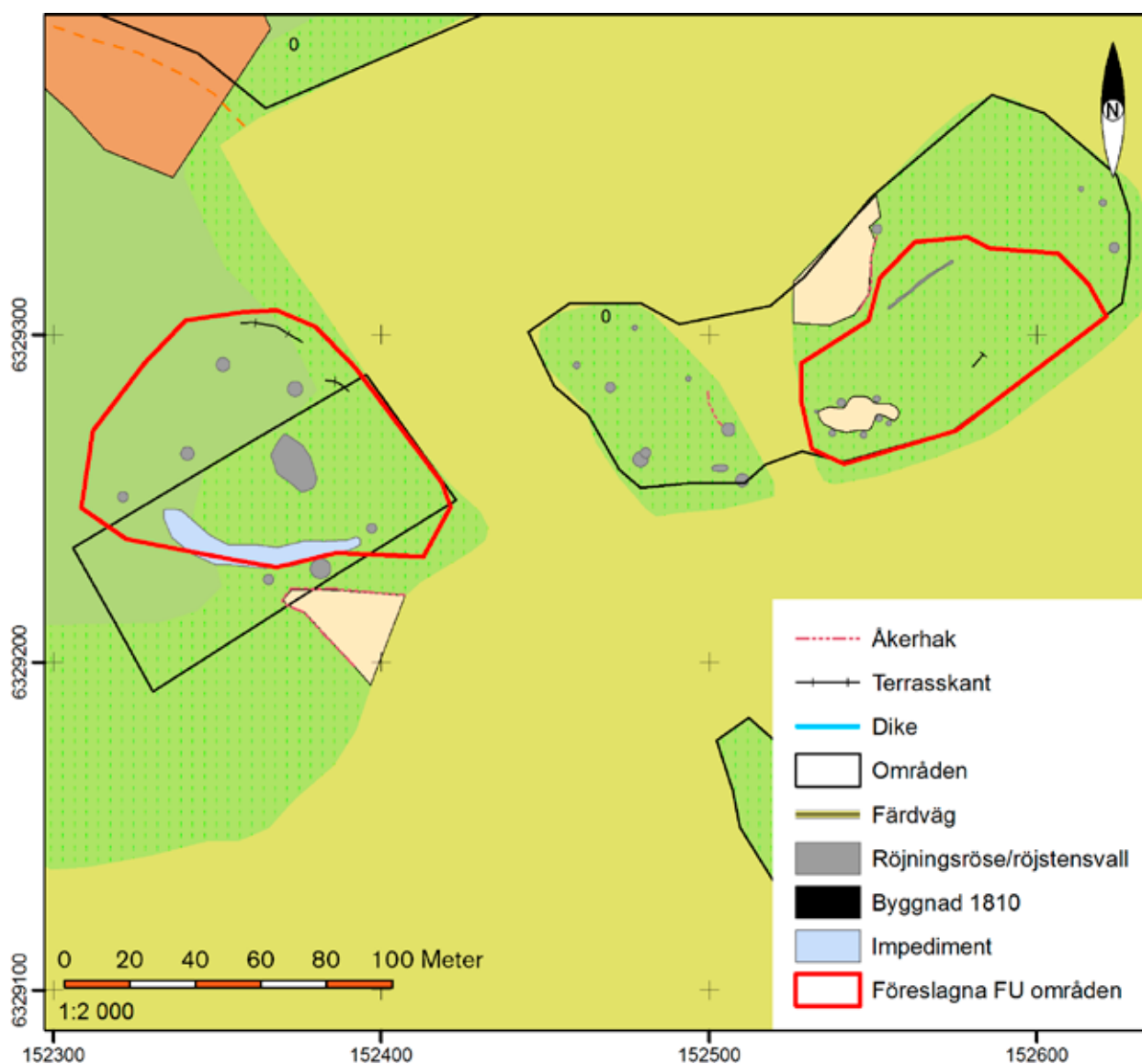

Väster om området ligger bytomten till Siggehorva och ett flertal byggnader har funnits på platsen. Vid inventeringen påträffades en väg som dock går genom en av ladugårdarna, som kan knytas till historisk tid, varför den tolkas vara yngre än denna.

Område 8

Område 8 (fig. 14) utgörs av två åkerholmar. På den västra åkerholmen finns ett flertal röjningsrösen men dessa kan relateras till dagens åkermark. Inom den östra åkerholmen påträffades en mindre fossil åker, 24×3,5 - 10 meter stor, vilken kantas av röjningsrösen. Öster om denna är ett område som förefaller vara

stenröjt. Högst upp på toppen av åkerholmen finns en röstensvall och i slutningen söder om denna finns antydningar till terrasseringsar. Dessa är dock svårbedömda på grund av den täta undervegetationen. I östra delen av åkerholmen finns röjningsrösen som kan relateras till dagens åkermark. I den nordvästra delen av åkerholmen finns en yngre åker brukad i sen tid. Vid storskiftet utnyttjades hela området som ängsmark men området mellan holmarna och norr om betecknades som *-ödeåkrarne* i det historiska kartmaterialet, vilket tyder på att detta område varit brukat tidigare. Vid laga skifte hade detta område tagits upp till åker igen.

Figur 14. Resultat från inventering av område 8 (t.h) och område II (t.v.).

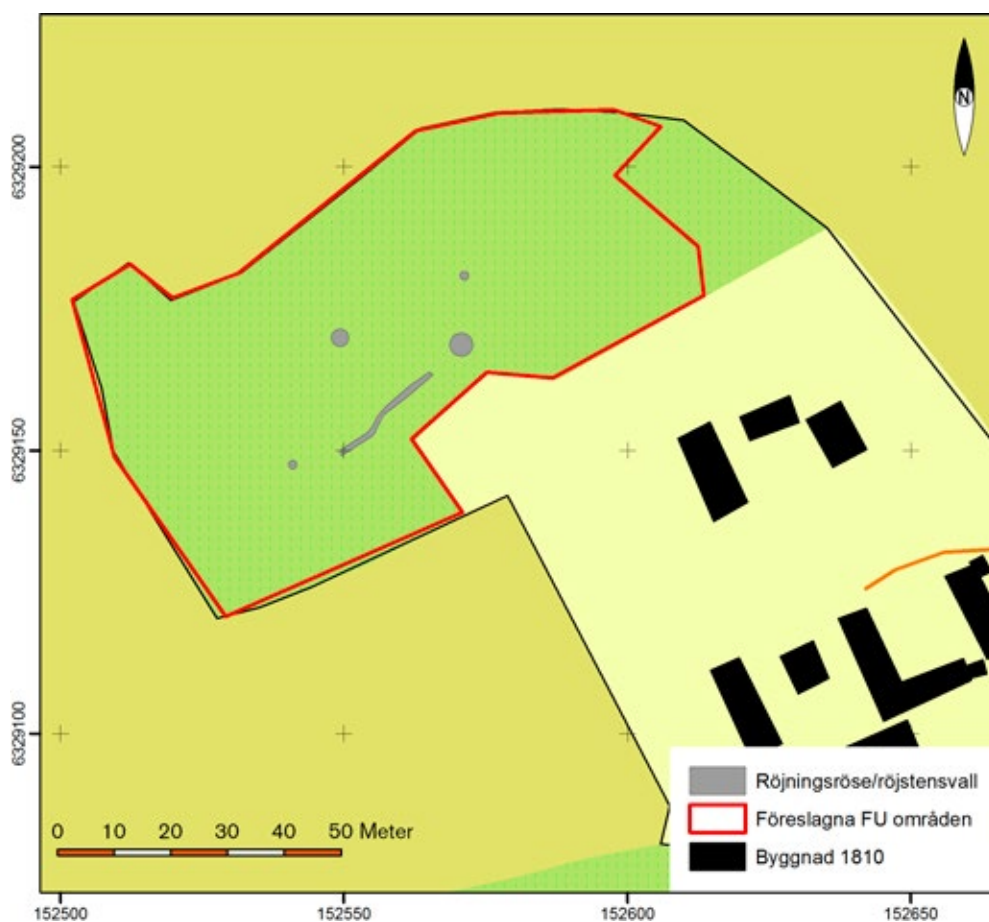
Figur 15. Den större stenröjningen (767) i område II. Foto från söder: Fredrik Gunnarsson 2014 (Du237_045).

Område 9

Område 9 utgörs av en svagt kuperad sydsluttning söder om järnvägen och norr om dagens åkermark. I den centrala östra delen är en sänka (Ö-V) som delvis är sank. I anslutning till dagens åkermark finns röjningsrösen upplagda. I den östra delen kunde en äldre åkerkant ses ca 10 meter norr om dagens åker. Centralt i området har även en åkerkip gått upp ca 25 meter från dagens åker. Denna kantas av en röjstenvall och väster om denna återfanns två röjningsrösen. I områdets västra del konstaterades att ett större område utnyttjats för täktverksamhet. Täkten var ca 65×55 m stor och ca 1 m djup. I och i anslutning till denna har stenar som man inte ville ha lagts upp i vallar och rösen. Troligen utnyttjades täkten då järnvägen skulle byggas.

Område II

Vid den kulturhistoriska utredningen (Gunnarsson & Johansson 2014) noterades röjningsrösen i skogsmarken väster om område 8 (id 767 och 768). Vid karteringen kunde det konstateras att det finns flera röjningsrösen inom detta område (fig. 14). Högst upp är en större stenansamling (fig. 15) som snarast kan betecknas som flera röjningsrösen som lagts upp på markfasta block. Marken i anslutning till denna förefaller väl röjd. Norr om denna återfanns flera mindre röjningsrösen av ålderdomlig karaktär och området avgränsas åt nordväst av två mindre terrasskanter. Röjningsrösen är flacka och svåra att upptäcka.

Figur 16. Område 12, NV om bytomt, karteringsresultat.

I väster blir marken mer stenbemängd. En hypotes skulle kunna vara att odling påbörjas och markeras med de små röjningsrösen och vid en senare tidpunkt tas en lycka upp och röjningsrösen samlas inom den stora stenansamlingen. Sydväst om den större stenansamlingen finns ett blockrikt parti betecknat som impediment på kartan. Söder om detta finns två röjningsösen i anslutning till en åkeryta odlad i sen tid. Denna ansluter till dagens åkermark.

Ett större område runt de nu upptäckta lämningarna i område 11 bör förundersökas i syfte datera och klargöra relationen mellan de mindre röjningsrösen och den påträffade större ansamlingen med sten. Denna kan också hysa en gravanläggning under röjningsstenen.

Område 12, ID 756

Området består av en höjdsträckning (Ö-V) och på högsta delen av området påträffades fyra röjningsrösen och en röstensvall som troligen inhägnar/avgränsar en fossil åker (fig. 16). Några tydliga åkerformer kunde dock inte ses på grund av den täta undervegetationen. I den västra delen av höjdsträckningen finns ytterligare röjningsrösen i kanten av dagens åkermark. Dessa har inte medtagits då de kan relateras till dagens markanvändning. Den östra delen av höjdsträckningen förefaller stenröjd men spår i form av röjningsrösen eller röstensvallar kunde inte ses förutom i kanten mot bytomten. En del av denna röjningssten kan komma från aktuellt område men bör även till stor del vara röjning från bytomten. I den östligaste och sydöstra delen finns en åker markerad på skifteskartorna och denna del har undantagits i förslag till förundersökningsområde.

Figur 17. Rest sten (ID 122). Foto från öster: Nicholas Nilsson.

Figur 18. Rest sten (ID 123) med fundament. Foto från norr: Nicholas Nilsson.

Resta stenar

Vid inventeringen påträffades även några nya lämningar som inte observerats vid tidigare inventering 2014. På höjdryggen intill dagens körväg i den centrala delen av planområdet (se fig. 5) hittades två resta stenar av olika karaktär (fig. 17 & 18).

Resta stenar förekommer i en rad sammanhang under förhistorien men ses vanligast på gravfält från järnålder där de ofta haft funktionen som markörer av gravar eller ingått i större system som t ex domarringar (Hyenstrand 1984:69f). Med tanke på stenarnas geografiska läge, på en höjdrygg intill en väg, så finns det möjlighet att de kan dölja sig ytterligare lämningar i form av gravar i området kring de resta stenarna eller i direkt anslutning under mark. Ett område rekommenderas därför i denna utredning bli föremål för en arkeologisk förundersökning för att säkerställa områdets status och utbredning.

ID 122

Den resta stenen (fig. 17) ligger något NV om ID 123 och är fortfarande stående. Den synliga delen av stenen är ca 0,5×0,3×0,2 m stor och stenens kontext i övrigt är i detta skede okänt.

ID 123

Den andra påträffade resta stenen (fig. 18) är större än sin granne ID 122 och är ca 1×0,4×0,3 m stor. Den har också en mer rundad form och har fallit. Stenar runt foten på den resta stenen tolkas vid inventering som fundament till den större stenen.

Sökschaktning & metalldetektering

Sökschaktningen (fig. 19) riktade in sig på områden där de geografiska förutsättningarna för ett gårdsläge ansågs fördelaktiga. Sammanlagt 25 mindre schakt öppnades upp och dokumenterades (bilaga 2).

Utifrån vilka fynd som framkom vid metalldetekteringen fick sökschaktningen värdefull hjälp i frågan var nästa schakt skulle dras. Metalldetektorundersökningen utfördes inte bara på de geografiskt fördelaktiga gårdslägena utan också i åkermarken intill dessa då material ofta tar sig ned på åkern under årens lopp (fig. 4). Sammanlagt registrerades 19 metallfynd vilka redovisas nedan (tab. 1).

De två arbetsmetoderna kunde tillsammans avskryva område 11 och det moderna gårdsläget som en plats för den medeltida gården. Inga

fynd eller observationer i schakten tydde på detta. Fler områden kunde fortsatt avskrivas då inga fynd eller lämningar påträffades. På andra sidan vägkorsningen centralt i området, från det moderna gårdsläget sett, framkom dock fynd av äldre karaktär samt ett troligt stolphål. Dessa ger tillsammans en god indikation på att det bästa gårdsläget finns inom detta område (fig. 4). Ingen husgrund påträffades dock. En större insats, än den som utredningen rymde, skulle behövas för att schakta upp större ytor inom området. Rester från 1800-tals-lador och tät vegetation behöver först röjas undan för att också underlätta metalldetekteringen. Åtgärderna garanterar dock inte att någon rest från den medeltida gården kommer att synas.

Figur 19. Sökschaktning i hög vegetation pågår centralt i området i närheten av de resta stenarna och 1800-talsladorna. Jonas Paulsson t.v. & Fredrik Gunnarsson t.h. Foto från norr: Nicholas Nilsson.

Figur 20. Den sedan tidigare registrerade husgrunden RAÄ 238:1. Med stensyll och spisröse (vid måttstock). Foto taget från söder: Nicholas Nilsson.

Hantverksområde(?)

Sökschaktningen omfattade också området kring den sedan tidigare registrerade husgrunden RAÄ 328:1 (fig. 20). Syftet var att hitta gårdsläget för en medeltida gård. Inget påträffades som styrkte tankarna att gårdsläget skulle vara här. Vid en okulär besiktning av husgrunden och en genomgång av det historiska kartmaterialet kunde det konstateras att husgrunden inte finns utsatt på dessa. Slutsatsen blir att husgrunden måste vara varaktigt övergiven vid tillfället för storskiftet 1812 och således att betrakta som fornlämning. Metalldetektering

i och omkring husgrunden gav flertalet tydliga utslag av järn innanför och inga utslag direkt utanför grunden. Spisröset sammantaget med husgrundens storlek (ca 4×4 m) och närhet till en vattengöl strax i norr indikerar att det rör sig om en mindre smedja. Smedjan skulle kunna vara samtida med den medeltida gården och ha möjlighet att beskriva ett större sammanhang kring verksamheten i Siggehorva. En förundersökning av husgrunden och området omkring skulle kunna ge svar på datering och avgränsning.

Figur 21. De påträffade knapparna och knivknappen längst t.h. Foto: Fredrik Gunnarsson

Fynd

Ingen fyndhantering ansågs inför utredningen vara aktuell om det inte framkom speciellt viktiga fynd. I och med metalledetektering framkom dock en del fynd som ansågs av betydelse för att definiera platsen. Fyndens numrering ska därför ses som ett arbets ID, ägnat för denna rapport. Ett av fynden, ett mynt (fnr 11), rengjordes och röntgades av konserveringsavdelningen på Kalmar läns museum i dateringssyfte.

Bland fyndmaterialet finns en skärva rödgods-keramik och 19 metallfynd, däribland en knivknapp, knappar (fig. 21), mynt (fig. 22) och blysmältor. I tabellen nedan redovisas en grundläggande registrering och tolkning kring datering. Knapparnas datering bygger på Otto Helanders genomgång av knappens historia (2003).

Figur 22. De påträffade mynten. Foto: Fredrik Gunnarsson.

Fnr	Beskrivning
1	yngre rödgods. I skärva
2	kraftigt korroderat järnföremål. Trolig spik
5	knapp. 1800-1850. Gjuten i mässing
6	knapp. 1700-1750(?)
7	Korroderad smälta? hantverksområde
8	knapp. 1600-tal(?) hantverksområde
9	knapp. okänd datering. (1500-tal?)
10	blykula
11	kopparmynt I öre. 1719. Ulrika Eleonora
12	knapp. femudd. okänd datering.
13	knapp. 1800-1850. gjuten i mässing
14	kopparmynt. 1725. Fredrik I
15	knivknapp. 1400-1600-tal(?)
16	blysmälta
17	mynt. 1600-1700-tal
18	mynt. 1708. Karl XII
19	metall. starkt korroderat
20	förgylld knapp. 1500-1650(?)
21	knapp. 1600 första hälft. Påträffad med detekt. i sch. 37.
23	knapp. 1600-1670-tal
22	knapp. 1600-1700-tal.

Tabell I. Fyndtabell.

Tolkning och åtgärdsförslag

Odlingslandskapet kring Siggehorva är under medeltid-historisk tid närmast att betrakta som en inägomarksodling. Fossila åkrar och stenröjning med äldre karaktär kunde observeras spritt inom planområdet, vilka troligtvis legat i direkt närhet till gårdens verksamhet. Ytterligare undersökningar där gårdsläget och det eventuella hantverksområdet sätts i ett sammanhang och lämningarna dateras skulle kunna ge ytterligare svar kring detta,

Landskapsanalysen gav ny fördjupad förståelse för de agrara miljöernas användande under framförallt historisk tid. Området har varit vått och efter omfattande utdikning i omgångar har man dock kunnat få odlingsmark med hög bonitet. Höjdmodellen visade sig vara ett effektivt verktyg och komplement till inventering. Vid utredningens avslutande kan vi vara förvissade om att inga synliga lämningar finns oupptäckta.

Fältinventeringen gav många nya resultat och flera områden vilka betraktades som fornlämningsområden under den kulturhistoriska utredningen 2014 har kunnat avskrivas (Gunnarsson & Johansson 2014:27, fig. 2). Dessa är område 2, 3, 6, 9 och 10. Områdena 5 och 7 var aldrig aktuella för utredning då de inom planområdet kommer befinna sig i ett natur-

område. Skulle det beslutas att denna mark också ska påverkas av exploateringen bör en ny översyn göras arkeologiskt.

Inom de områden med fossil åkermark som i denna rapport föreslås vara aktuella för en arkeologisk förundersökning (1, 4, 8, 11, 12), görs tolkningen att de agrara lämningarna härrör från äldre tiders odling och att de övergått i annan markanvändning samt är varaktigt övergivna år 1850. Tolkningen grundar sig på en kulturgeografiskt och arkeologisk analys. Vidare tolkas husgrund RAÅ 328:1 vara varaktigt övergiven 1810 och därför en forn lämning. På åsen, centralt i området, tolkas två lämningar som resta stenar.

Den särskilda utredningen etapp 2 har kunnat konstatera att planområdet har flertalet lämningar, potentiellt från järnålder fram till historisk tid, vilka är att betrakta som forn lämningar. Landskapet har ett långt tidsdjup med olika markanvändning under upp till 1000 år. De agrara lämningarna i form av fossil åkermark är idag tydligast men det finns också indikationer på äldre tiders bruk av platsen i form av de resta stenarna, troligtvis från järnålder. Vid avbaning med maskin kan därför förhistoriska lämningar därför framkomma.

Åtgärdsförslag

Museiarkeologi sydost föreslår att ärendet går vidare till arkeologisk förundersökning inom de områden (innefattandes hantverksområde, gårdsläge och omr. kring resta stenar) som markeras på figur 5. Ytornas storlek uppgår till ca 39 200 m² (tab. 2).

Vid förundersökningen skulle grunden läggas till slutundersökningens frågeställningar där möjligheten finns att kunna ge en kontextuell bild av en gård och en bygd under medeltid-historisk tid. Här skulle gården, dess odling, hantverk och övriga funktioner kunna undersökas på ett sätt som tidigare inte gjorts i denna utsträckning i trakten kring Mönsterås. Siggehorva kan också sättas i ett sammanhang regionalt och nationellt vilket bidrar till vikten av att berätta dess historia.

En förundersökning skulle kunna ge ytterligare information om områdets tidsdjup och kontinuitet. Förundersökningen skulle vidare syfta till att avgränsa och datera samt ge ett fullgott underlag inför en eventuell arkeologisk undersökning. Utvalda delar av lämningarna i den fossila åkermarken skulle kunna undersökas arkeologiskt i syfte att datera och för att fördjupa kunskapen om miljöerna i Siggehorva. Avbaning med maskin och grävande med arkeologer anses nödvändig i valda delar för att datera och avgränsa.

Tillsammans med avbaning med maskin skulle fortsatt metalldetektering vara prioriterad. Den täta undervegetationen under utredning etapp 2 innebar en utmaning. Om marken var röjd inför ett större arkeologiskt ingrepp skulle nya fynd kunna tillfogas de redan påträffade och ge fördjupad kunskap om både fyndens ålder och landskapets användning över tid.

Område	Yta m ²
1	11 000
4	1 400
8	3 600
11	6 300
12	5 200
Hantverksområde	3 000
Gårdsläge	6 000
Område omkring resta stenar	2 700
Totalt:	39 200 m²

Tabell 2. Storlek på ytor föreslagna för arkeologisk förundersökning.

De större stenröjningarna (t ex område 11), som eventuellt är många ihopbyggda rösen, rekommenderas också bli föremål för arkeologisk förundersökning då de potentiellt kan dölja äldre strukturer i form av förhistorisk stenröjning, stensättningar eller gravar. När det gäller möjligheten för gravar från förhistorisk tid bör också området kring de resta stenarna utredas ytterligare i syfte att datera och avgränsa forn lämningen.

Resultaten skulle också kunna kommuniceras till en rad målgrupper på olika sätt. Eftersom marken troligtvis inte kommer kunna gå att känna igen är ett sätt att bevara kunskapen för framtiden att berätta platsens historia genom visualisering. Genom virtuella modeller av hur området sett ut och/eller populärvetenskapliga publikationer kan lokalbefolkning och Mönsterås kommun dra nytta av de resultat som tas fram i samband med framtida undersökningar.

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr: 431-823-15

Kalmar läns museums dnr: 33-247-15

Projektnummer KLM: 201529

Uppdragsgivare: Länsstyrelsen Kalmar län, 391 86 Kalmar

Landskap: Småland

Kommun: Mönsterås

Socken: Mönsterås

Fastighet: Siggehorva 6:2 mfl

Fornlämningsnr: 328:1

Ekonomisk karta: 5G5j Svartö, 5G5i Hammarglo

X koordinat: 57°04'59.3 (N)

Y koordinat: 16°32'35.4 (E)

Latitud: 57.083143

Longitud: 16.543159

M ö h: 5-10 möh

Fältarbetstid: 2015-06-10–2015-06-17

Antal arbetsdagar: 12

Maskintid: 20 h

Personal: Fredrik Gunnarsson (MAS), Kenneth Alexandersson (MAS), Nicholas Nilsson (MAS), Ådel Franzén (JLM), Fredrik Engman (JLM), Jonas Pålsson (Kula HB), Anders Jönsson (Östschakt)

Foto, Du nr: Du251:I-67

Fynd nr: (Arbets ID) I-23

Fynd: Inga fynd har tillvaratagits för vidare förvaring eller registrerats i en upprättad databas.

Analyser: -

Tidsålder: Järnålder, Medeltid, Historisk tid

Dokumentation: All dokumentation förvaras på KLM.

Inmätning: Hand-GPS/GPS-RTK. Koordinater och höjdangivelser i rikets koordinatsystem SWEREF 99 16:30 och RH2000.

Bilaga I. Metalldetekteringsrapport

Metalldetektering i samband med särskild arkeologisk utredning, etapp 2, inom Siggehorva 6:2 i Mönsterås socken i Mönsterås kommun.

Metalldetektor som användes: Modell: C-Scope CS-1220-XDP. En mycket känslig metalldetektor som med mätar- och ljudsignal registrerar magnetiska olikheter i undergrunden ner till ett största djup av cirka 35 cm.

Undersökningen:

Arbetsmetod och utförande:

Metalldetekteringen utfördes i flera steg -

Inledningsvis genomsöktes ploglaget på de odlade fält som var tillgängliga vid detekteringsstillfället och på den del som låg närmst den sentida gården "Siggehorva". Ytorna avsöktes systematiskt enligt sökstråksprincipen med ett avstånd mellan stråken på 10 meter. Då läget för det nyligen rivna gårdskomplexet "Siggehorva" både var igenväxt och bemängt med rivningsmaterial kunde endast metalldetekteringar där utföras nere i utredningsschakten och på de till dem hörande schaktmassorna. Österut från gården (direkt väst om UO 6) fanns ett högt beläget långsmalt fält med kraftig vegetation från träda. Här kunde, efter det att delar av vegetationen hade körts ner med grävmaskin, området metalldetekteras på ett sätt som motsvarade sökstråk var 10:e meter.

Vid dessa ovan nämnda undersökningar negligerades generellt utslag från järnföremål medan alla andra kontrollerades. Metallföremål som med säkerhet kunde tillföras tiden före 1850 eller med osäkerhet kunde dateras i fält togs upp och mättes in. Metallföremål som med säkerhet kunde bestämmas till senare tid (d.v.s. efter 1850) tillvaratogs inte. Avslutningsvis kontrollerades förekomsten av metallutslag och magnetiska skillnader i och i direkt anslutning till den nyregistrerade husgrunden Mönsterås 328:1. Även närområdet avsöktes översiktligt, både i samband med upptagande av sökschakt och där det i övrigt var möjligt att detektera. Här beaktades alla typer av metallutslag.

Detekteringssituationen: (fysiska faktorer som påverkar detekteringsresultatet) –

På de tillgängliga fälten närmst den sentida gården "Siggehorva" fanns antingen nyslagen vall eller nysådda förhållanden. På fältet öster härom fanns vegetation från träda som kördes ner med grävmaskin. Fornlämning Mönsterås 328:1 låg i en öppen skogsmiljö med markvegetation.

Hela undersökningen utfördes vid meteorologiskt gynnsamma förhållanden.

Jonas Paulsson, Kula HB

Arkeolog och metalldetekteringsspecialist.

Bilaga 2. Lämningslista & figur med ID på samtliga lämningar

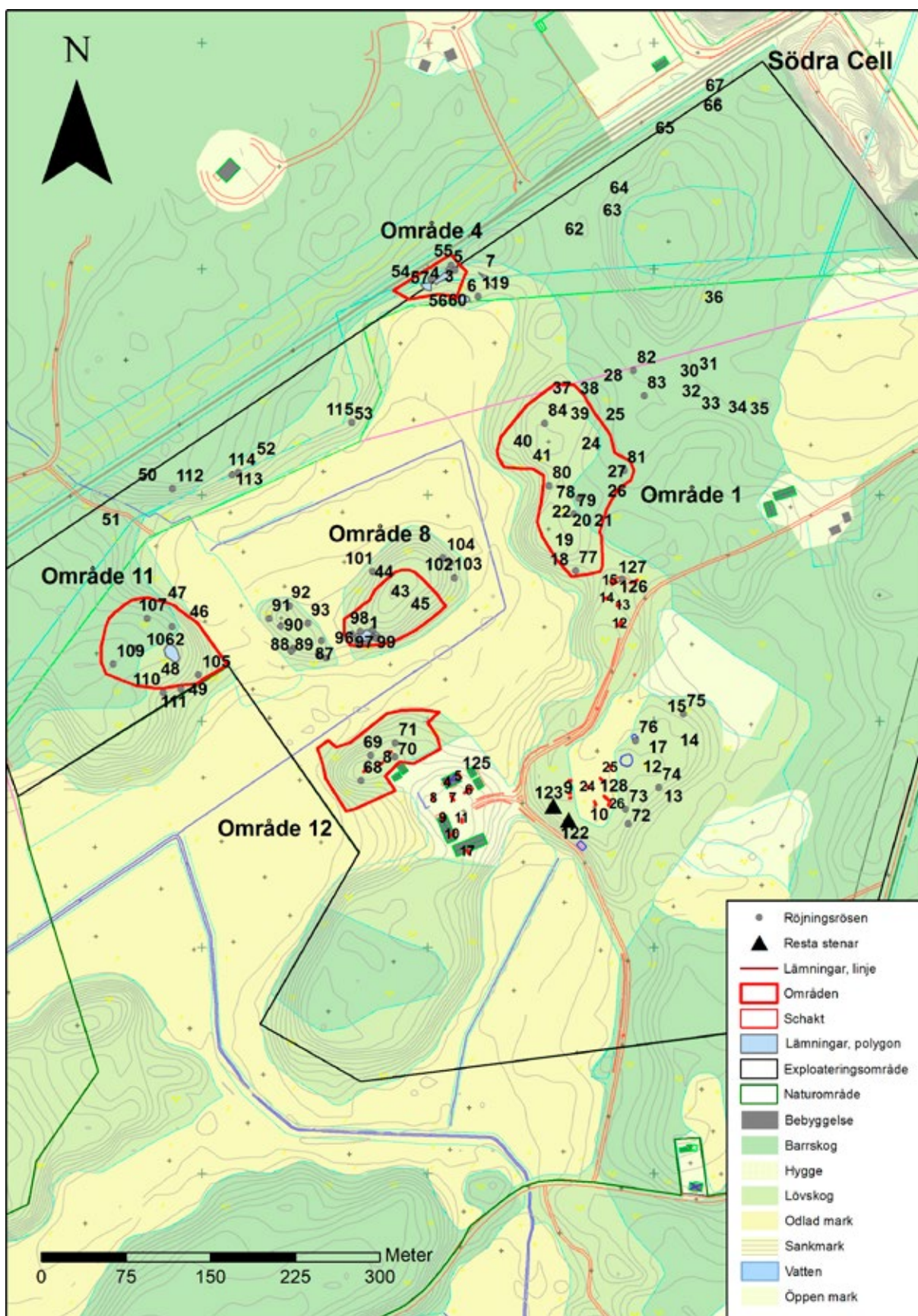
ID	(ArbID)	Lämningsstyp	Beskrivning
1	80	fossil åker	fossil åker. kantas av små röjningsrösen
2	81	röjningsröse	röjningsröse/stentipp m st. Inom området är flera röjningsrösen och röjningssten 0,1-0,5 m st stenar , upplagt mellan markfasta stenar/block, ev berg i dagen.
3	112	fossil åker	fossil åker
4	113	fossil åker	fossil åker
5	114	fossil åker	fossil åker
6	114	täkt	täkt
7	116	åkerhak	åkerhak begränsar yngre åker V om
8	1	Hägnad	stensträng/stenmur 21,5 m l och 1-1,5 m br samt 0,1-0,3 m h av 0,1-0,4 m st stenar samt enstaka markfasta block. På delar av muren är ett nät av galvad ståltråd.
9	6	färdväg	fägata 26 m l 1,5-2 m br och 0,3-0,5 m dj med skålad botten. Kantas av röjningssten
10	7	röjstensvall	
11	8	röjstensvall	röjstensvall/stentipp oregelbunden 2-4 m br av 0,1-0,5 m st stenar
12	10	begränsning	bgänsning sentida röjningssten och makfasta block N om
13	11	röjstensvall	röjstensvall vid yngre åke
14	12	röjstensvall	röjstensvall vid åker enligt ss-karta
15	13	röjstensvall	röjstensvall 2-4 m br och 0,3-0,5 m h av 0,05-0,6 m st stenar
16	14	röjstensvall	röjstensvall 1-3 m br och 0,3-0,5 m hav 0,05-0,6 m stenar
17	15	röjstensvall	röjstensvall 1-4 m br och 0,3-0,6 m h av 0,1-0,5 m st stenar
18	17	färdväg	färdväg ca 50 m l (nv-so) 2-2,5 m br. Ingrävd i slänt på nö sidan och uppbyggd och stensatt på sv sidan ca 0,2-0,3 m h.
19	18	stensträng /röjstensvall	oregelbunden 1-3 m br av 0,1-0,5 m st stenar
20	19	röjstensvall	röjstensvall 1,-2,5 m br av 0,1-0,4 m st stenar
21	20	terrasskant	terrasskant stensatt 0,2-0,4 m h, övergår l N i röjstensvall 1-3 m br av 0,1-0,5 m st stenar
22	22	röjstensvall	röjstensvall Oregelbunden 0,5-2,5 m br och 0,1-0,3 m h av 0,2-0,5 m st stenar
23	23	röjstensvall	röjstensvall 1-2 m br och 0,2 mh av 0,2-0,5 m st stenar
24	24	röjstensvall	röjstensvall 1-3 m br och 0,2-0,4 m h av 0,2-0,5 m stenar
25	26	röjstensvall	röjstensvall 1-2 m br och 0,2-0,3 m h
26	27	röjstensvall	röjstensvall, 2-3 m br och 0,2-0,7 m h
27	28	färdväg	färdväg 2-2,5 m br, skålad botten 0,2 m dj
28	32	färdväg	färdväg 2-3,5 m br och 0,2 m dj. Kantas i S av röjstensvallar 0,5-1 m br och 0,2-0,3 m h. l N övergår vägen l vägbank ca 0,1-0,2 m h på den Ö delen
29	34	röjstensvall	röjstensvall 1-2 m br och 0,3-0,5 m h av 0,2-0,5 m st stenar
30	35	dike	dike 0,5 m br och 0,2-0,3 m dj
31	36	dike	dike 0,5 m br och 0,2-0,3 m dj. Skärs l N av yngre skogsdike

ID	(ArbID)	Lämningsstyp	Beskrivning
32	38	dike	dike 0,5 m br och 0,2 m dj
33	39	röjstensvall	röjstensvall 2-4 m i diam och 0,2-0,3 m h av 0, 2-0,4 m st st stenar
34	38	röjstensvall	röjstensvall 1-2 m br och 0,1-0,2 m h
35	39	röjstensvall	röjstensvall 1,5-3 m broch 0,3-0,5 m h av 0,3-0,5 m st stenar
36	40	röjstensvall	röjstensvall i åkerkantm 1-4 m br och 0,2-0,6 m h av 0,1-0,5 m st stenar. Utdikad/yngre åker Ö om vallen
37	42	röjstensvall	röjstensvall 2-4 m br och 0,4-0,6 m h av 0,2-0,5 m st stenar
38	45	röjstensvall	röjstensvall 2-5 m br och 0,3-0,7 m h
39	46	röjstensvall	röjstensvall 2-4 m br och 0,5-0,7 m h av 0,1-0,6 m st stenar
40	47	röjstensvall	röjstensvall 1-3 m br och 0,3-0,4 m hav 0,1-0,4 m st stenar. Åker V om vall, ca 5 m br och övergår i stenigt parti utan tydlig avgränsning
41	49	röjstensvall	röjstensvall 1-4 m br och 0,2-0,4 m h av 0,2-0,5 m st stenar
42	60	åkerhak	åkerhak, åker Ö om haket
43	72	röjstensvall	röjstensvall 2-5 m br och 0,1-0,5 m h av 0,2-0,5 m stenar
44	74	åkerhak	åkerhak. Åker N om välröjd av yngre karaktär. Kallas ödåkrarna
45	79	terrasskant	terrasskantsvärtolkad pga hög vegetation. 0,2-0,3 m h
46	82	terrasskant	terrasskant 0,2-0,6 m h
47	85	terrasskant	terrasskant 0,3-0,4 m h, delvis stensatt
48	89	blockparti	block inom en 3-5 m br yta utefter linjen naturligt
49	93	åkerhak	åkerhak begränsar yngre åkergip
50	95	täktkant	gräns för grustäkt som finns V om
51	96	täktgräns	
52	101	åkerhak	åkerhak begränsar yngre åker. Kantas I V och N av röjstensvall ca 1-2,5 m br och 0,3-0,7 m h av 0,1-0,6 m st stenar
53	103	åkerhak	åkerhak begränsar yngre åker. Kantas av röjningsrösen 3-5 m i diam och 0,3-0,5 m h av 0,1-0,5 m st stenar
54	104	röjstensvall	röjstensvall 1,5-2,5 m br och 0,3-0,6 m h av 0, 05-0,4 m st stenar
55	105	röjstensvall	röjstensvall 2-4 m broch 0,3-0,5 m hav 0,1-0,5 m st stenar
56	107	röjstensvall	röjstensvall 1-3 m br och 0,3-0,5 m h av 0,1-0,5 m st stenar
57	108	terrasskant	terrasskant 0,2-0,3 m h
58	108	röjstensvall	röjstensvall 0,5-1,5 m br och 0,3-0,4 m hav 0, 1-0,4 m st stenar
59	109	terrasskant	terrasskant 0,1-0,3 m h
60	112	åkerhak	åkerhak begränsar yngre åker S om, gip till dagens åker. Kantas av röjningsrösen 3-4 m i diam och 0,3-0,5 m h av 0,2-0,4 m st stenar
61	118	åkerhak	åkerhak begränsar yngre åker Ö om haket
62	119	dike	dike 0,5-1 m br och 0,2-0,3 m dj. Vall V och S om. Skärs av yngre dike
63	120	dike	dike 0,5-1 m br och 0,1-0,3 m dj
64	121	dike	dike 0,5-1 m br och 0,1-0,2 m dj. Flackar ut åt N
65	123	dike	dike 1 m br och 0,3-0,6 m dj. Åker V om se

ID	(ArbID)	Lämningsstyp	Beskrivning
			sskarta
66	124	röjstensvall	röjstensvall 2 m br och 0,4 m h av 0,2-0,4 m st stenar
67	126	dike	dike
68	2	röjningsröse	röjningsröse 1,5 m i diam och 0,2 m h av 0,2-0 4 m st stenar.
69	3	röjningsröse	röjningsröse 3 m i diam och 0,3 m h av 0,1-0,3 m st stenar. Beväxt med ek ca 2,5 m i omkrets
70	4	röjningsröse	röjningsröse 4 m i diam och 0,5 m h av 0,2-0,5 m st stenar.
71	5	röjningsröse	röjningsröse 1,5 m i diam och 0,2 m h av 0,2-0,4 m st stenar.
72	7	röjningsröse	röjningsröse/stentipp 6 m i diam och 0,3-0,8 m hav 0,1-0,5 m st stenar
73	8	röjningsröse	röjningsröse / stentipp oregelbunden ca 6 m i diam och 0,3-0,4 m h av 0,3-0,6 m st stenar
74	9	röjningsröse	röjningsröse 2,5 m i diam och 0,2 m h av 0, 25-0,45 m st stenar. nedsjunket
75	13	röjningsröse	röjningsröse oregelbunden 5 m i diam och 0,3m h av 0,2-0,5 m st stenar
76	15	röjningsröse	röjningsröse 8 m i diam och 1 m h av 0,1-0,5 m st stenar.
77	16	röjningsröse	röjningsröse 2,5 m i diam och 0,4 m h av 0,2-0,4 m st stenar
78	21	röjningsröse	röjningsröse 7 m i diam och 1,2 m h av 0,2-0,5 m st stenar
79	21	röjningsröse	röjningsröse 5 m i diam och 1,2 m h av 0,05-0,4 m st stenar
80	23	röjningsröse	röjningsröse 3 m i diam och 0,4 m h av 0,3-0,4 m st stenar
81	30	röjningsröse	röjningsröse 4x2 m (Ö-V) 0,4 m h av 0,1-0,4 m st stenar
82	33	röjningsröse	röjningsröse 2,5 m i diam och 0,3-0,4 m hav 0, 2-0,4 m st stenar
83	33	röjningsröse	röjningsröse 4x3 m 0,6 m h av 0,2-0,5 m st stenar
84	43	röjningsröse	röjningsröse 6 m i diam och 0,7 m h av 0,1-0,5 m st stenar
85	50	röjningsröse	röjningsröse 5x2-3 m (Ö-V) 0,4 m h av 0,1-0,4 m st stenar.
86	51	röjningsröse	röjningsröse. 4 m i diam och 0,3 m hav 0,2-0,5 m st stenar
87	52	röjningsröse	röjningsröse 4 m i diam och 0,3-0,4 m h av 0, 2-0,4 m st stenar
88	53	röjningsröse	röjningsröse 3 m i diam och 0,3 m h av 0,3-0,5 m st stenar
89	54	röjningsröse	röjningsröse 5 m i diam och 0,1-0,5 m h av 0, 2-0,5 m st stensr
90	54	röjningsröse	röjningsröse 3 m i diam och 0,3 m h av 0,2-0,4 m st stenar
91	55	röjningsröse	röjningsröse 2 m i diam och 0,2-0,3 m h av 0, 1-0,4 m st stenar
92	57	röjningsröse	röjningsröse 1,5 m i diam och 0,1-0,2 m h av 0, 3-0,5 m st stenar
93	58	röjningsröse	röjningsröse 1,5m i diam och 0,1 m h av 0,1-0,2 m st stenar
94	63	röjningsröse	röjningsröse 2 m i diam och 0,3 m h av 0,3-0,5 m st stenar
95	64	röjningsröse	röjningsröse 2 m i diam och 0,3 m h av 0,1-0,4 m stenar
96	65	röjningsröse	röjningsröse 2 m i diam och 0,1 m h av 0,2-0,4 m st stenar

ID	(ArbID)	Lämningsstyp	Beskrivning
97	67	röjningsröse	röjningsröse 1 m i diam och 0,1 m h av 0,1-0,3 m st stenar
98	69	röjningsröse	röjningsröse 2,5 m i diam och 0,2-0,3 m hav 0,1-0,5 m st stenar
99	70	röjningsröse	röjningsröse 2 m i diam och 0,2 m h av 0,1-0,3 m st stenar
100	71	röjningsröse	röjningsröse 1,5 m i diam och 0,1-0,3 m st stenar
101	73	röjningsröse	röjningsröse 3 m i diam och 0,2-0,4 m h av 0,2-0,4 m st stenar.
102	76	röjningsröse	röjningsröse 3 m i diam och 0,3mh av 0,2-0,4 m st st stenar
103	77	röjningsröse	röjningsröse 2 m i diam och 0,3 m h av 0,2-0,4 m st st stenar.
104	78	röjningsröse	röjningsröse 1,5 m i diam och 0,3 m h av 0,2=0,4 m st stenar
105	80	röjningsröse	röjningsröse 3 m i diam och 0,3 m h av 0,2-0,4 m st stenar. Beväxt med en stor ask. 3 m S om är yngre rr I dagens åkerkant
106	83	röjningsröse	röjningsröse 4,5 m i diam och 0,1 m h av 0,2-0,4 m st stenar. Ev har jord påförts I V I samband med odling
107	86	röjningsröse	röjningsröse 4 m i diam och 0,2 m h av 0,1-0,4 m st stenar. Flackt och nedsjunket
108	87	röjningsröse	röjningsröse 4 m i diam och 0,1-0,2 m h av 0,2-0,4 m st stenar flack profil
109	88	röjningsröse	röjningsröse 3 m i diam och 0,2 m h, bestående av enstaka röjningsstenar 0,2-0,4 m st, lagda mellan markfasta stenar
110	90	röjningsröse	röjningsröse 3 m i diam och 0,1 m h sv 0,1-0,3 m st stenar
111	91	röjningsröse	röjningsröse, oregelbundet ca 6 m i diam och 0,2-0,3 m h av 0,1-0,4 m st st stenar
112	97	röjningsröse	röjningsröse 6 m i diam och 0,6 m h av 0,1-0,4 m st stenar. Ligger runt markfast block
113	99	röjningsröse	röjningsröse, tveksamt 2 m i diam och 0,2 m h av 0,1-0,3 m st stenar
114	100	röjningsröse	röjningsröse 1,5 m i diam och 0,4 m h av 0,3-0,5 m st stenar
115	102	röjningsröse	röjningsröse 4 m i diam och 0,3 m h av 0,1-0,5 m st stenar
116	105	röjningsröse	röjningsröse 4,5 m i diam och 0,5 m h av 0,1-0,5 m st stenar
117	110	röjningsröse	röjningsröse 1,5 m i diam och 0,3 m h av 0,2-0,4m st stenarN om är markfast block
118	111	röjningsröse	röjningsröse 1,5 m i diam och 0,3 m h av 0,1-0,4 m st stenar
119	117	röjningsröse	röjningsröse 6 m i diam och 0,4 m h av 0,1-0,5 m st stenar
120	127	röjningsröse	röjningsröse 4,5 m i diam och 0,9 m h av 0,1-0,5 m st stenar
121	raå 328:1	husgrund	husgrund
122	26	rest sten	rest sten
123	27	rest sten	omkullfallen rest sten med fundamentering
124	5	utgå	diffus mörkfärgning, sotig i fyllningen men inte distinkt
125	9	störning	gråaktig mörkfärgning som fortsätter utanför schaktet. Syntes direkt under torven. Spår av byggnad
126	24	stolphål	relativt tydligt stolphål både i plan och profil
127	25	stolphål	troligt stolphål

ID	(ArbID)	Lämningstyp	Beskrivning
128	42	grop	relativt tydlig färgning i både plan och profil.

Bilaga 3. Schaktbeskrivningar

ID	Längd (m)	Bredd (m)	Djup/Tjocklek	Beskrivning
1	5,5	1,5	0,2	Relativt stenrikr. Inga observationer. Ligger bredvid stensträng/syll.
2	4,5	1,5	0,25	Beläget på höjdplatå. Rikligt med sten, ca 0,02-0,4 m stora. större markfasta block runt om.
3	5	1,5	0,15	Stenrikt, 0,02-0,4 m stora stenar. En mörkfärgning kom i ena delen. orangebeige steril grusig sand.
4	5	1,5	0,37	Beläget på plats för mangårdsbyggnad. Huset rivet 2013. Inga observationer. Steril beigebrun sand. Relativt stenfritt.
5	5	1,5	0,51	Beläget på plats för mangårdsbyggnad. Gråaktig mörkläggning i skaktets ena sida. Eventuellt spår av själva huset. Fynd av glas och yngre rödgods.
6	9	1,5	0,44	Beläget på gårdstun. Enstaka glasbitar. 0,02-0,5 m stora stenar. Beigegul steril sand.
7	5	1,5	0,4	Beläget på gårdsplan. Relativt stenfritt. Fynd av keramik.
8	6	1,5	0,35	Beläget intill gårdsplan. Jordfasta block i botten. Enstaka 0,02-0,3 m stora stenar. Beigegrå steril sand.
9	4,5	1,5	0,24	Beläget på gårdsplan. 0,02-0,3 m stora stenar. Sterilt gråbeige sand. Enstaka tegelbitar.
10	6	1,5	0,28	Beläget utanför tidigare ladugård. Mycket omrört. Stenkross.
11	4	1,5	0,11	Beläget utanför tidigare ladugård. 0,015-0,2 m stora stenar. Steril gulbeige grus.
12	6,5	1,5	0,15	Mycket sten 0,02-0,25 m stora. Beigeröd grusig steril.
13	4	1,5	0,2	Mindre sten, 0,01-0,025 m stora. Orangebeige sterilt grus.
14	5	1,5	0,2	Inga observationer. 0,015-0,25 m stora stenar.
15	5	4	0,2	Nära husgrund. Fynd av järnföremål. 0,02-0,2 m stora stenar. Förekomst av två eventuella stolphål.
16	3	1,5	0,25	Kraftigt rödororange grusig sand i botten. Skiljer sig från övriga schakt.
17	4	1,5	1,1	Beläget vid tidigare lada. Mycket omrört, rikligt med sten och tegel mm.
18	5	1,5	0,18	Beigegul steril grusig sand. 0,02-0,3 m stora stenar.
19	3,5	1,5	0,34	Mycket sten i ytan, 0,02-0,3 m stora. Mycket järn, kraftigt korroderat. omrört, del av dike.
20	2,5	1,5	0,34	Mycket sten i ytan, 0,02-0,4 m stora. Mycket korroderat järn. Steril gråbeige sand.
21	2,5	1,5	0,21	En del sten i ytan, 0,02-0,25 m stora. Korroderat järn i fyllningen. Steril gråbeige sand.
22	4	1,5	0,33	I äldre åker. Orangebeige steril sandig lera.
23	4	1,5	0,34	I åker, endast mindre sten. Sterilorangebeige flammig sandig lera. Fynd av metall, knapp.
24	4	1,5	0,33	I åker. orangebeige steril sandig lera.
25	4	1,5	0,32	I åker. Steril beigeorange sandig lera.
26	8	5	0,4	I åker. Utvidgades då möjliga stolphål påträffades. Ett kunde ev vara ett stolphål medan övriga var stenlyft. Steril beige Igrusig sand.

Bilaga 4. Konserveringsrapport

Konserveringsrapport

Föremål: 2 st mynt av kopparlegering. Siggehorva, Mönsterås. Mynt A är märkt fyndområde 101. Mynt B är märkt fyndområde 103, öst.

Kontaktperson: Fredrik Gunnarsson

Ansvarig konservator:

Karin Adriansson, Stina Damberg

Rapportdatum

2015-07-16

Beskrivning

Mynten var torra och ytan täcktes av ett tunt lager jord och gröna och röda korrosionsprodukter. Syftet med konserveringen var att ta fram eventuell prägling för att kunna datera mynten.

Åtgärder

Föremålen röntgades men inget resultat framkom. Jord och korrosionsprodukter togs bort med penslar och redskap under arbetsmikroskop. Därefter användes även en blandning av etanol/vatten. Slutligen användes 5% EDTA för att avlägsna gröna korrosionsprodukter. Mynten sköljdes i avjoniserat vatten och fick ligga i det över natten. Därefter lades de i etanol för att dehydrera och lufttorkades. Ingen ytbehandling har gjorts.

Resultat

Mynt A: På ena sidan kan svagt urskiljas tre kronor samt över dem fyra bokstäver som tolkas som V.E.R.S. Detta kan tyda på att myntet är Ulrika Eleonoras tid. Med den tolkningen stämmer även att det svagt kan ses en vapensköld på andra sidan myntet. Det syns tydligast i mikroskåp och släpljus.

Mynt B har ännu mindre kvarvarande prägling men med släpljus kan tre kronor skymtas samt till vänster om dem bokstaven R. På myntets andra sida finns en avlång kontur som möjligen kan ha varit ett lejon. Detta skulle kunna tyda på en 1/6 öre mynt från 1600-talets andra hälft. Denna tolkning är dock väldigt osäker och närmast en gissning.

Hantering och förvaring

Förvaras torrt, hanteras med handskar.

Kalmar läns museum
Box 104, 391 21 Kalmar

Telefon
0480-45 13 00

E-post
info@kalmarlansmuseum.se

Adress

Box 104, S-391 21 Kalmar

Telefon

0480-45 13 00

Fax

0480-45 13 65

E-post

info@kalmarlansmuseum.se